

# VÁROSOK LAPJA

## VÁROSPOLITIKAI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ  
VÁRHIDY LAJOS

A VÁROSOK ÉS A VÁROSIAS JELLEGŰ KÖZSÉGEK KÖZLÖNYE. — A MAGYAR VÁROSOK ORSZÁGOS KONGRESSZUSÁNAK ÉS A VÁROSI ÉS KÖZSÉGI MÉRNÖKÖK ORSZ. SZÖVETSÉGÉNEK HIVATALOS LAPJA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:  
BUDAPEST, IV., IRÁNYI-UTCA 27.  
TELEFON: AUT. 833-98. SZÁM

LAPUNK EGYENLŐRE MINDEN HÓ  
1. ÉS 15. NAPJÁN JELENIK MEG

AZ ELŐFIZETÉS ÖSSZEGE EGY ÉVRE  
48 A. PENGŐ PTK. CSEKKSZ.: 10269.

\*\*\* CIKKEINK CSAKIS LAPUNKNAK, MINT FORRÁSNAK A MEGNEVEZÉSÉVEL VEHETŐK ÁT \*\*\*

## A gyakorlati közigazgatási vizsga.

Közel ötven esztendő folyt le azóta, hogy az 1883. évi I. törvénycikk kilátásba helyezte a gyakorlati közigazgatási vizsga életbeléptetését, de amelyet a törvény dacára, csak az 1929. XXX. t.-c. 66. §-a alapján kibocsátott és folyó hó 3-án a Budapesti Közlönyben megjelent 9100/1931. M. E. számú miniszteri rendelet valósított meg.

Ez a rendelet tehát azt mondhatjuk korszakalkotó a magyar közigazgatás történetében.

Ennek a rendeletnek az életrehívásával kezdette meg Magyar Zoltán közigazgatási vizsga-tervezés racionalizálására vonatkozó vizsgálatait, melyek azóta is a közigazgatási vizsgák fejlődésének irányát mutatják.

Igen szerencsés megoldásnak vehetjük, hogy ennek a fontos intézménynek megújításában, illetve bevezetésében a rendelet olyan kiváló közigazgatási szakértelmének juttat nagy szerepet, mint dr. Némethy Károly, aki mint a vizsgálóbizottság elnöke hivatva lesz az ő széleskörű közigazgatási tudásával a közigazgatási vizsgát az életbe bevezetni.

### Mi a vizsga célja?

A gyakorlati közigazgatási vizsga célja annak az előmozdítása, hogy a közigazgatási tisztviselői kar a modern közigazgatás kulturális, szociális és gazdasági feladatok által megnövelt követelményeinek minél jobban megfeleljen. Evégből:

- a) számonkéri a jelöltektől az egyetemi oklevél megszerzése után a közigazgatásban eltöltött három évi gyakorlati idő alatt szerzett további ismereteiket, egyrészt a közigazgatásra vonatkozó tételes joganyag (törvények, fontosabb kormány- és miniszteri rendeletek, szabályrendeletek és közigazgatási bírósági gyakorlat), másrészt a magyar közigazgatási politika (kulturális politika, szociális politika, gazdasági politika stb.) terén;
- b) vizsgálja a közigazgatási tennivalók helyes ellátásánál nélkülözhetetlen általános látókörök, gyakorlati érzékük és ítélőképességük mértékét.

Evégből a gyakorlati közigazgatási vizsgán — beleértve mind a szóbeli, mind az írásbeli vizsgán, vizsgálni kell a jelölt egyetemi oklevele által igazolt tudományos alapképzettségen felül megszerzett további ismereteit és a jelölt általános látókörének megvizsgálása mellett különös gondot kell fordítani arra, hogy a jelöltnek a jogszabályok alkalmazásában való jártassága a közigazgatás feladatairól való tájékozottsága, a közigazgatási ügyek és jogesetek helyes felfogására és eldöntésére való képessége megítélhető legyen.

Együttal meg kell a vizsgálóbizottságnak azt is állapítania, hogy a jelölt magasabb igényű szolgálatra (vezető állás, minisztérium) alkalmasnak látszik-e?

### Hány részből áll a vizsga?

A gyakorlati közigazgatási vizsga három részből áll:

- I. A közigazgatás általános része.
- II. A pénzügyi szakigazgatás.
- III. A többi szakigazgatási ágak.

A vizsgát két részletben kell letenni. A jelölt tetszésére van bízva, hogy az I. és II., vagy az I. és III. részt kívánja-e együtt és a többit megint külön letenni.

Ha már három részre osztották a vizsga anyagát, célzerűbbnek tartottuk volna azt a felosztást, hogy az I. rész a

közigazgatás általános részét és a szakigazgatást, a II. rész a pénzügyi szakigazgatást és a III. rész az eddigi rendőri tisztí vizsga anyagát foglalta volna magában.

A jelöltnek abból a részből, amelyet különállóan tesz le, előbb írásbeli vizsgát kell tennie. E vizsga tárgya a magyar közigazgatási jog és a magyar közigazgatási politika egész anyaga, amely a legújabb törvényeket és rendeleteket is magában foglalja.

Nagyon helyes az a rendelkezés, hogy a miniszterelnök gondoskodik arról, hogy a szakminisztériumok közreműködésével a közigazgatási jog és a közigazgatási politika egyes szakterületeiről rendszeres összeállítások készíttessenek. Azonban nézetünk szerint ezeket az összeállításokat meg a rendelet kiadásától előt kellene készíttetni.

A vizsga anyaga ugyancs oly egyszerű, hogy a jelöltnek, hogy a hivatalos teendőket is végező tisztviselőktől a rendelkezésükre álló kevés idő alatt e nagy anyagnak atapas elsajátítását nem lehet kívánni. Eppen ezért kívánatos, hogy ezek az összeállítások mielőbb elkészíttessenek, hogy a vizsga helyesen összevont anyaga a jelölteknek rendelkezésükre álljon.

### A vizsga anyaga.

A rendelet függeléke tartalmazza a vizsga anyagára vonatkozó tájékoztatást a vizsgálóbizottság számára. Ezek főbb részei:

#### I. RÉSZ.

- A) A közigazgatás szervezete.
- B) A közigazgatás működésének eszközei.
- C) A közigazgatás működése.
- D) A közigazgatási büntetőjog.

#### II. RÉSZ.

Pénzügyi szakigazgatás.

- I. Egyenes adók.
- II. Illetékek.
- III. Forgalmiadók.
- IV. Fogyasztási adók.
- V. Az állami jövedékek.
- VI. A határvámok.
- VII. Az állami számvitel.

#### III. RÉSZ.

- I. Belügyi (politikai) közigazgatás.
- II. Vallásügyi igazgatás.
- III. Közművelődési közigazgatás.
- IV. Munkaügyi és népjóléti igazgatás.
- V. Földművelésügyi igazgatás.
- VI. Ipari és kereskedelmi igazgatás.
- VII. Igazságügyi közigazgatás.
- VIII. Katonai igazgatás.
- IX. Külügyi közigazgatás.

### Vizsgáló- és vizsgáztatóbizottság.

A gyakorlati közigazgatási vizsga céljára Budapesten vizsgálóbizottság működik, melynek címe: »Országos Gyakorlati Közigazgatási Vizsgáló Bizottság«.

A vizsgálóbizottság elnökét a minisztertanács és tagjait, — az érdekelt miniszterek meghallgatásával, — továbbá közülük

az elnökhelyetteseket, túlnyomóan olyan közigazgatási szak-  
férfiak sorából, akik a gyakorlati közigazgatás terén hosszabb  
idő óta működnek, vagy működtek, a m. kir. miniszterelnök  
nevezi ki. A vizsgálóbizottság elnökéül Némethy Károly dr. b. t. t.,  
nyug. belügyminisztériumi államtitkár nevezetett ki.

A vizsgálóbizottság elnöke mellé az igazgatási tennivalók-  
ban való segédkezésre a m. kir. miniszterelnök titkárát rendel ki.  
Titkárul Mártonffy Károly dr. miniszteri titkár rendeltetett ki.

A szóbeli vizsga mindegyik fele egy elnökből és két tagból  
álló vizsgáztatóbizottság előtt folyik le. Pótvizsgánál a bizottság  
az elnökön kívül egy tagból áll. A vizsgáztatóbizottság tagjait  
a vizsgálóbizottság elnöke hívja meg és osztja be akként, hogy  
a pénzügyi szakigazgatásra vonatkozó részt mindig a pénzügyi  
közigazgatáshoz tartozó tag kérdezze és hogy a jelölt a vizsga  
első és második felét lehetőleg ugyanazelőtt az elnök előtt tegye le.

Vizsgáztatóbizottsági elnökként és tagként nem működ-  
hetik, aki a jelöltnek egyenes ágon rokona, vagy sógora; unoka-  
testvére, vagy ennél közelebbi oldalrokona; örökbefogadó vagy  
nevelőatyja; örökbefogadott, vagy nevelt fia, gyámja, gyámoltja;  
házastársának testvére vagy testvéreinek házastársa; végül köz-  
vetlenül hivatali főnöke, vagy aki az utolsó egy év folyamán  
közvetlen hivatali főnöke volt.

#### A vizsgára bocsátás.

Gyakorlati közigazgatási vizsgát — július és augusztus  
hónapok kivételével — az egész év folyamán lehet tenni.

A vizsgára bocsátás iránt a kérvényt a vizsgálóbizottság  
elnökéhez kell címezni. A kérvényt a közszolgálatban állók hivatali  
főnöküknél, a közszolgálatban nem állók pedig a vizsgálóbizottság  
titkáránál nyújtják be. A kérvény postán is beküldhető.

A vizsgára bocsátás kérdésében a vizsgálóbizottság elnöke  
(helyettese) határoz.

#### Az írásbeli vizsga.

A vizsga írásbeli és szóbeli. Az írásbeli vizsgát, a külön-  
állóan tett rész vizsgáját megelőzően legalább 24 óra közbevetésé-  
vel kell kitézni.

Az írásbeli vizsga négy írásbeli feladvány kidolgozásából  
áll. A feladványokat akként kell megválogatni, hogy azok alapján  
a jelöltnek jogászai és közigazgatási képzettsége és mind a jog-  
szabályok gyakorlati alkalmazásában, mind a hatóságok tenni-  
valóinak alakításában való jártassága és a szabatos fogalmazás-  
ban való készsége megítélhető legyen.

A vizsgálóbizottság elnöke a feladványokat borítékba zárja  
és a vizsgálóbizottság pecsétnyomójával ellátja.

A vizsgálóbizottság elnöke az általa őrzött tételekből  
— az írásbeli vizsgát megelőzően — a jelöltek számával egyenlő  
számú tételt egy nagyobb borítékba helyez és azt leragasztja  
és a vizsgálóbizottság pecsétjével lezárva átadja a titkárnak.

A jelölt az írásbeli vizsga napján reggel 9 órakor az írásbeli  
feladványok kidolgozására kijelölt helyiségben\*) jelentkeznek, ahol  
a bizottság titkára, vagy a biztos adja át a részére kijelölt feladvá-  
nyokat tartalmazó borítékot.

Az írásbeli feladat kidolgozása zárt helyen történik. A kidolgozásra engedett idő reggel 9 órától délután 6 óráig tart.

A jelölt a feladat kidolgozásánál törvényeket és rendeleteket  
használhat. A vizsga ideje alatt a jelölt a kidolgozás felől  
sem a többi vizsgázóval, sem mással nem érintkezhetik. A jelöltnek  
a vizsga befejezése előtt a vizsga helyiségét (épületrészt)  
elhagynia nem szabad.

Az írásbeli vizsga rendje felett a biztos örökösök, akit az  
elnök rendel ki és aki az írásbeli vizsga egész ideje alatt a vizsga  
helyiségében tartózkodni köteles. Szükség esetén a biztost más  
biztos váltja fel.

A jelölt a dolgozatokat készen, vagy ha a megszabott  
idő letelt, úgy, amint vannak, névaláírásával ellátva a biztosnak  
köteles átadni.

A biztos az átvétel időpontját pontosan feljegyzi az átvett  
dolgozatokra és azoknak minden ívét aláírja.

A biztos az átvett dolgozatok mindegyikét a reá vonatkozó  
tétellel és borítékkal együtt külön borítékba zárja és a vizsgáló-  
bizottság titkárához küldi, aki azokat sürgősen eljuttatja az  
elnök által kijelölt vizsgálóbizottsági taghoz.

#### A szóbeli vizsga.

A vizsga I. és II. felének letétele közt legalább két hónap  
megszakításnak kell lennie. A cenzorok neve hivatalos titok,  
melyet a jelöltekkel előre közölni nem szabad. A szóbeli vizsga  
nyilvános.

Mindegyik jelölt a vizsga felére kijelölt bizottság előtt  
külön teszi a szóbeli vizsgát.

A szóbeli vizsga a vizsga mindegyik feléből minden egyes  
jelölttel legalább két, legfeljebb három óráig tart.

A bizottság tagjai az elnök által meghatározott sorrendben  
intézkednek a jelölthöz kérdéseket. Az elnök határozza meg azt az

időt is, amelyet az egyes vizsgatárgycsoportokból a kérdésesre  
fordítani kell.

A kérdéses előtt az illető vizsgatárgynál a jelölt írásbeli  
feladványát és annak megoldását szóval adja elő.

Az elnök a tárgycsoportok bármelyikéből intézhet a jelölt-  
höz kérdést.

A szóbeli vizsgát az elnök rekeszti be, a bizottság a vizsga  
berekesztése után zárt ülésben határoz.

A vizsga eredménye felett a bizottság — az írásbeli és  
szóbeli vizsga együttes mérlegelése után — szótöbbséggel határoz.  
Szavazategyenlőség esetén az a vélemény emelkedik határozattá,  
amelyhez az elnök csatlakozik. Az a körülmény, hogy az írásbeli  
vizsga nem sikerült, egymagában nem szolgálhat okul a vizsga  
visszautasítására.

Ha a bizottság a jelöltet a vizsga mindkét feléből képesített-  
nek mondja ki, a vizsga letételéről nyomban oklevelet állít ki.  
Az oklevelet a vizsgálóbizottság pecsétjével látja el és a bizott-  
ság minden tagja aláírja.

A képesítő oklevél azt igazolja, hogy a jelölt a vizsgát sikeresen  
kiállotta. Ha azonban a vizsgáztatóbizottság a jelölt készült-  
ségét olyannak ítéli, amely az átlagot jóval meghaladja, a képesítő-  
oklevélben feltünteti, hogy a jelölt a vizsgát kitűnő sikerrel  
állotta ki.

A kitüntetés azonban csak akkor tüntethető fel az oklevél-  
ben, ha a megosztott vizsgának mind a két fele kitüntetéssel  
sikerült.

A kiváló sikerrel vizsgázó jelöltek nevét az elnök minden  
év júniusában a Budapesti Közlönyben közzéteszi.

#### Az ismétlő- és a pótvizsga.

Ha a bizottság a vizsga eredményét a vizsga anyagának  
valamelyik feléből nem találta a jelölt képesítésére kielégítőnek,  
a jelölt vizsgáját visszautasítja s erről az elnök a jelöltet azzal  
a figyelmeztetéssel értesíti, hogy a vizsgának abból a feléből  
ismétlővizsgára jelentkezhetik. A jelölt a különállóan letett résznek  
egy-egy tag által kért csoportjából, vagy az együtt letett  
két rész egyikéből pótvizsgára utasítható.

A jelölt pótvizsgára a sikertelen vizsgát követő három,  
ismétlővizsgára hat hónap letelte előtt nem bocsátható. Ha a  
bizottság a jelölt készülttségét az ismétlővizsgán sem találja kielé-  
gítőnek, a jelölt a vizsgálatot többé nem kísérelheti meg.

#### A vizsgadíj.

A megosztott vizsga mindkét feléért az oklevélre illesztendő  
törvényszerű bélyegilletéken felül 40 pengő, pótvizsgáért 25 P,  
ismétlővizsgáért 40 P vizsgadíjat kell fizetni.

Mindegyik jelölt szóbeli vizsgájáról külön jegyzőkönyvet  
kell készíteni, melyet az elnök, vagy a bizottságnak az elnöktől  
kijelölt tagja írja.

#### Átmeneti és egyes rendelkezések.

Aki a pénzügyi fogalmazói szakvizsgát, vagy a m. kir.  
állami rendőri szolgálat fogalmazói szakában rendszeresített  
tisztí vizsgát ennek a rendeletnek életbeléptetése előtt már letette,  
attól a pénzügyi, illetőleg a m. kir. állami rendőrségi szolgálati  
ágban való előrehaladás feltételül a gyakorlati közigazgatási  
vizsga nem követelhető meg.

A rendelet kihirdetése napján, vagyis 1932 január 3-án  
lépett hatályba.

#### Kik mentesek a vizsga letételétől?

Az 1929:XXX. t.-c. 65. §-a értelmében a közigazgatás  
körében a fogalmazási tennivalók ellátására hivatott állásokra  
gyakornokként is csak az alkalmazható, akinek a tudomány-  
egyetemen szerzett jogi vagy államtudományi tudori vagy a köz-  
gazdaságtudományi karon a közigazgatási szakosztály elvégzése  
után szerzett közgazdaságtudományi tudori oklevele van.

Miután a törvénynek ez a része a törvény 99. §-a értelmében  
a törvény kihirdetése napján lépett életbe, a törvény pedig 1929.  
évi június 29-én hirdettetett ki, emellett az az *elméleti képesítés*  
a jelzett időponttól kötelező, vagyis 1929. évi június 30-ától  
kezdve a közigazgatás körében a fogalmazási tennivalók ellá-  
tására hivatott állásokra a hivatkozott elméleti képesítés nélkül,  
törvényszerűen még gyakornokként sem lehet senkit sem alkal-  
mazni s ha mégis alkalmaztak volna valakit, akkor ez az alkal-  
mazás — törvénytelen.

Ugyancsak a törvény szerint (67. §.) a 65. §-ban megállá-  
pított *elméleti képesítés* sem állásuk megtartása, sem további  
előhaladásuk végett nem kívánható meg azoktól a tisztviselőktől,  
akik a törvény hatálybalépte idejében a közigazgatási szolgálat  
fogalmazási szakában az 1883: I. t.-c. alapján követelhető elméleti  
képzettség birtokában tényleg alkalmazásban vannak, vagy e  
törvény hatálybalépte előtt alkalmazásban voltak. A törvénynek  
ez a rendelkezése azonban — hangsúlyozzuk — csak az elméleti  
képesítésre vonatkozik.

A törvény 66. §-a értelmében jogi képesítéshez kötött  
olyan közigazgatási állásra, amely a IX. vagy magasabb, Buda-  
pest székesfővárosban az ezeknek megfelelő fizetési osztályba van

\*) A vizsga helyiségeül valószínűleg a legfőbb állami számvevőség  
palotája (Fő-utca 81. sz.) fog kijelöltetni.

sorozva, csak az *alkalmazható* és csak az *léptethető* elő, aki a 65. §. szerint megkívánt elméleti képzettségen felül a *gyakorlati közgazgatási vizsgát is sikeresen kiállotta.*

Kiket mentesít tehát a törvény a gyakorlati vizsga letétele alól?

A gyakorlati vizsga alól mentesek azok, akik a törvény hatálybalépte idejében, vagyis 1929. évi június hó 29-én a IX. vagy magasabb, Budapest székesfővárosban az ezeknek megfelelő fizetési osztályba sorozott, jogi képesítéshez kötött közgazgatási állást töltöttek be.

Ebből következik, hogy mindazok, akik a IX., Budapest székesfővárosban az ezeknek megfelelő fizetési osztályba sorozott jogi képesítéshez kötött közgazgatási állást csak a *törvény hatálybalépte után*, vagyis 1929. évi június 29-ike után töltöttek be, valamint azok is, aki ezeknél alacsonyabb állást a vizsga rendszerezéséig, vagyis 1931. december 31-éig töltöttek be, a gyakorlati közgazgatási vizsgát letenni kötelesek.

A törvény a vizsga rendszerezése után alkalmazandók részére a vizsga letételéhez négy évet engedélyez, amely idő alatt, ha azt az illető állásban levő le nem teszi, állását veszti. A törvény erre vonatkozólag a következőképpen szól: A gyakorlati közgazgatási vizsga rendszerezésétől számított első négy év alatt a IX., Budapesten az ennek megfelelő fizetési osztályba sorozott közgazgatási fogalmazói állásokra ideiglenesen alkalmazni lehet azt is, aki a megkívánt elméleti képesítéssel rendelkezik, de a gyakorlati közgazgatási vizsgát még nem tette le. Az ilyen ideiglenesen alkalmazott köteles a gyakorlati közgazgatási vizsgát négy év alatt letenni, különben állását veszti.

Az ezután betöltendő kisebb állások viselői tehát a törvény értelmében nem véglegesen, hanem csak ideiglenesen alkalmazottnak tekintendők, vagyis alkalmaztatásuk feltételes mindaddig, míg csak a közgazgatási vizsgát le nem teszik és alkalmaztatásuk csak ennek a vizsgának a megszerzésével válik véglegessé, ugyanígy, hogyha a vizsgát le nem teszik, állásukat a törvény szerint elvesztik.

Ez tehát, mint látjuk, elég súlyos rendelkezése a törvénynek és míg egyrészt módot nyújt a vizsgára való elkészülésre és annak sikeres letételére, egyszersmint kényszeríteni is akarja a fiatal tisztviselőket, hogy a gyakorlati képzettségükről is meghatározott időn belül szót adjanak.

És a kérdés az, hogy ezt a törvény hatálybalépte után, vagyis 1929. évi június 29-étől, vagy a gyakorlati vizsga tárgyában megjelent 3133/1931. M. E. rendelet hatálybalépésétől, vagyis 1932. évi január hó 3-ától kell-e számítani. Nézetünk szerint feltétlenül az utóbbi időponttól számítandó, mert a törvény nem azt mondja, hogy »a törvény életbelépésétől«, hanem a gyakorlati közgazgatási vizsga »rendszerezésétől« számított első négy év alatt teendő az le. Már pedig a vizsgát csak a hivatkozott kormányrendelettel tekinthetjük rendszerezítettnek. Addig, míg e rendelet meg nem jelent, módjában sem állott volna senkinek a vizsga letétele, sőt még a vizsga anyaga sem volt ismeretes, annál kevésbé volt kijelölve az a fórum, amely előtt beszámolható volna a jelölt s amely fórum a készülségét elbírálhatta volna.

Igy tehát azok a tisztviselők, akikre a négyévi kíméleti idő vonatkozik, 1936. évi január hó 3-áig tehetik le a vizsgát, de ez idő alatt tartoznak is azt letenni, mert különben elvesztik az állásaikat.

A közgazgatási vizsgára vonatkozó szabályzat tehát megvan. Nincs azonban gondoskodás arról, hogy az elméleti képzettség birtokában levő fiatalság azt a háromévi gyakorlatot, amelyet a törvény a közgazgatási vizsga feltételül megszabott, — elsajátíthassa. A létszámcsökkenés és a válságos idő elhelyezkedés hiányában ugyanis a diplomás fiatal emberek nagy tömeget kárhóztatja tétlenségére. Itt volna az ideje, hogy ezt a fiatalságot is hozzájuttassuk a gyakorlati ismeretek megszerzéséhez. Ezt a rendeletet tehát sürgősen kellene követnie a diplomás fiatalokról való gondoskodásnak is!

Várhidy Lajos.

## A földrajzi tényezők értékelése városaink fejlődésében.<sup>1)</sup>

Írta: Hézszer Aurél dr. egyet. m. tanár.

A város igen fontos földrajzi tényező, mert egyrészt változatos s mondhatni összesűrített emberi tevékenység nyilvánul meg benne, másrészt keletkezése, fejlődése, hanyatlása, vagyis egész élete a földrajzi adottságok hatása alatt áll. A városokat a földrajzi tényezők és az emberi akarat együttes közreműködése hozza létre. Legkedvezőbb az az eset, amikor az ember városalkotó tevékenysége kedvező földrajzi lehetőségekre támaszkodhat, mint azt a legtöbb nagyvárosnál láthatjuk; de még az esetben is,

amikor az emberi önkény hoz létre városokat, a város további sorsában határozottan fel lehet ismerni a földrajzi tényezők kedvező vagy kedvezőtlen irányító szerepét.

Minden város valamely vidék vagy táj központja, benne a táj élete összpontosul. Ezért minden városnak megvan a maga egyénisége, mely az illető táj és nép sajátosságaiából tevődik össze. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy a városi élet kialakulása fejlettebb társadalmi viszonyokat, vagyis bizonyos fokú műveltséget tételez fel, joggal mondhatjuk, hogy a városok az illető ország vagy nemzet kultúrájának a hordozói és kifejezői. Más városokat találunk a földművelő, mint az iparizó vidékeken, de még a különböző országok azonos jellegű városai is észrevehetően eltérnek egymástól: így például gondoljunk csak a német, francia, olasz vagy az amerikai városok közötti különbségekre; sőt még ugyanabban az országban is vidékek szerint eltérő lehet az egyes városok jellege. Ezek a különbségek megnyilvánulhatnak a városok nagyságában, alaprajzában vagy szerkezetében, építésmódjuk sajátosságában, főleg pedig a bennük zajló életben. Azonban minden város megegyezik egymással abban, hogy földrajzi helyzetük felismerhető előnyöket mutat más kisebb településekkel szemben.

Ha valamely város jelentőségét teljes mértékben akarjuk értékelni, a földrajzi tényezők mellett figyelembe kell venni mindama tényeket, melyek az illető ország vagy nemzet életének kialakulására befolyással voltak. Így például csak a földrajzi tényezők ismeretével tudjuk megmagyarázni, hogy miért lett London Anglia fővárosa: mert az ország legtermékenyebb medencéjének közepén, a védett, de amelletten tengeri hajókkal is megközelíthető Temze torkolatánál közelében, a kontinenshez is közel fekszik. Hasonló előnyökkel együttesen a szigetország egyetlen városa sem dicsekedhet. Azonban ennek a hatalmas városkolosszus létrejöttének a megértéséhez azt is tudnunk kell, hogy egyúttal egy hatalmas világbirodalomnak is központja, amelynek minden főbb életmegnyilvánulása, idegközpontja hasonlóan, itt összpontosul és amelynek szellemi és gazdasági irányítása a birodalom minden részébe szétfutó kábelek és hajójáratok közvetítésével innen megy végbe. Hasonlóképpen földrajzi alapon szépen meg lehet magyarázni, hogy miért éppen Párizs lett Franciaország fővárosa. Ugyanis nincs az egyébként szerencsés felszínű Franciaországnak még egy ilyen kedvező alakulatú és helyzetű medencéje, mint amelyben a főváros fekszik, ahol a központi út- és vízhálózat, a hajózható víziút, a tengertől és a brit szigetektől elválasztó La Manche-szoros közlése, valamint a medencét felépítő geológiai rétegek természetes erődvonalaik sokféle előnye megtalálható volna. Azonban mindeme előnyök mellett sem lett volna Párizs az a, ami jelenleg, ha nem egy nagy, művelt, néprajzilag, politikailag és gazdaságilag egységes nemzetnek a fővárosa, melynek évszázadok óta számottevő szerepe volt és van a kontinens és mondhatni az egész művelt emberiség életében. Vagy még beszédesebb Berlin példája, mely az utolsó félszázad alatt amerikai méretekben fejlődött. Mint a régi porosz királyság fővárosa, oly helyre keletkezett, mely az ország középső részében mocsaras folyóktól övezett, ármentes térszínen úgy a védelem, mint a közlekedés szempontjából a legelőnyösebb volt; tehát nem ok nélkül választották a porosz királyok országuk székhelyéül. Rohamos fejlődése azonban mégis csak akkor következett be, amikor a német államok egysége porosz vezetés mellett létrejött, — jöllehet az egész Németországra nézve nincs központi fekvése s Londonhoz vagy Párizshoz hasonló földrajzi előnyökkel sem rendelkezik. Bécsnél sem lehetett volna megfelelőbb fekvésű központ választani az osztrák császárság és a Habsburg-monarchia számára, de kiváló fekvése nem érvényesülhetett volna eléggé kevésbé szerencsés politikai adottságok mellett, mint például a mai csonka és torz gazdasági alakulatú kis Ausztriában. Ezt bizonyítja, hogy fejlődése újabban megakadt, sőt határozott hanyatlás tüneteit észlelhetjük rajta.

Ha ebből a nézőpontból akarjuk megítélni a mi városainkat, az ország földrajzi helyzete és felszínalkata mellett figyelembe kell venni még nemzetünk viszontagságos múltját, az idegen betelepüléseket, népünk kulturális rátermettségét és bizonyos mértékig etnikai sajátosságait is.

Földrajzi helyzetünk átmenetet jelöl ki számunkra Nyugat és Kelet között: ez az átmeneti jelleg kifejezésre jut az ország éghajlatában, növényzeti viszonyaiban, gazdasági életünkben és egész kultúránkban. Ez meglátszik városainkon is. Akár az Alföld nagy faluvárosaira gondolunk, amelyeknek központi része a falusias környezetben egészen nyugatias fejlődést mutat, akár pedig fővárosunkra, hol a gyors és ennek következtében nem elég rendszeres fejlődésnek nem egy jelenségével találkozunk, mint például a körutakat összekötő megfelelő sugárutak hiánya, az újabb építkezések stílusbeli szertelenségei, a hatemeletes bérpaloták szomszédságában meghúzódnó földszintes viskók, a város szívében konzerválódott kiépítetlen régi városrészek (Tabán, Viziváros). A felszíni adottságok szabják meg az ország mezőgazdasági jellegét, mely a városi élet fejlődésének kevésbé kedvezett, mint az iparra utalt országokban; a változatos felszínalkat pedig a különböző fekvésű várostípusoknak valósággal iskolapéldáit hozta létre. Nemzetünk hanyatott múltja, főleg pedig a török hódoltság hatásainak figyelembevétele nélkül nem tudnánk megérteni alföldi

<sup>1)</sup> Előadta a Magyar Földrajzi Társaság 1931. dec. 17-i szakülésén.

városaink keletkezését, valamint azt a tényt, hogy nálunk a városiasodás jóval későbbben indult meg, illetve lassabban haladt előre, mint a jóval szerencsésebb nyugati államokban. Az idegen betelepülések közül csak a németek (szászok) hatása érvényesült városaink keletkezésében és építészeti jellegében, mert csak ezek voltak iparüzők, kereskedők és ennél fogva városalakók. Felvidéki és erdélyi városaink jelentékeny részét ők létesítették, sőt az ország egyes nyugati városaiban is erősen meglátszik a németiség hatása; azonban tiltakoznunk kell egyes pángermán geografusok ama felfogása ellen, mintha alföldi tősgyökeres magyar városainkat (Nyíregyháza, Debrecen) is németek alapították volna.<sup>1)</sup> Népünk etnikai sajátosságai — a már említett okok következtében — városaink építkezésében nem fejeződnek úgy ki, mint azt például a régi német, hollandi vagy olasz városoknál látjuk, de azért a magyar építőművészet régebbi és újabb eredeti alkotásait sok helyen megtaláljuk. Végül nemzetünk kulturális készségének figyelembevételével nélkül nem tudnánk megérteni azt a gyors fejlődést, melyet az utóbbi félszázad alatt városaink felmutatnak, különösen fővárosunk világvárosi méreteit és színvonalát. Ehhez hasonló példákkal a fölünk keletre és délre fekvő országokban sehol sem találkozunk.

A felhozott tényekre vezethető vissza, hogy az ország egyes vidékeinek városai között észrevehető különbségek ismerhetők fel: így mások az alföldi nagyhatáru falvakból alakult földművelő városok, mint a Dunántúl és a Kis-Alföld nyugati hatásokat alatt fejlődött városiasabb külsejű városai; a Felvidék szászoktól alapított, egykor jelentősebb kisvárosainak megint más a jellege; az erdélyi városokon is észrevehető nyomokat hagyott Erdély hosszú ideig tartó politikai elkülönülése és önálló nemzeti fejlődése.

Városaink keletkezésénél általában két tényezőnek volt döntő jelentősége: a védelemnek és a közlekedésnek. Régen az előbbi volt fontosabb, később az utóbbi lépett előtérbe. Védelmi célokra létesült városaink között csak azok tartották meg jelentőségüket, amelyeknek közlekedésileg is előnyös helyzetük volt, mint például Székesfehérvár, Győr, Pozsony, Nagykanizsa, Kassa; ezzel szemben a fő útvonalakból kieső városok nem fejlődtek tovább hasonló mértékben, mint Buda, Veszprém, Eger, Szigetvár, Kőszeg stb. A közlekedésnek, mint városfejlesztő tényezőnek, fontosságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy mai városaink jelentősége szinte egyenes arányban van a bennük összefutó úthálózat fejlettségével és minőségével.

A földrajzi adottságoknak városaink fekvésére gyakorolt hatása legszembetűnőbbben a folyami átkelőhelyeken és az Alföld peremén fekvő városoknál nyilvánul meg.

A folyami átkelők nagyobb folyók árvízmentes partjain keletkeztek, ahová a különböző irányokból utak futnak össze. Ezek az átkelők többnyire megerősített helyek is voltak a történelmi idők folyamán. A római határerődök is a Duna mentén ilyen helyen jöttek létre, mint Aquincum, Brigetio, Carnuntum stb. A legfontosabb átkelővárosokat a Kis-Alföldön találjuk, mint Pozsony, Győr, Komárom, Esztergom. E négy város továbbfejlesztésében a folyami átkelőnek és egykori megerősített voltuknak már nincs számottevő szerepe. Nagyság és jelentőség tekintetében határozott fokozatbeli különbségeket állapíthatunk meg közöttük, ami arra vall, hogy fejlődésüket nem azonos tényezők irányították. A legfontosabb köztük Pozsony, amely azon a dunai átkelőhelyen keletkezett, ahol már a római korban borostyánút vezetett át a Keleti-tenger felől a Jablunkai hágón át a Hanság megkerülésével Itália felé. Pozsony ma inkább mint dunai hajózási kikötő, nagy kereskedő- és gyárváros szerepel. Fejlődésére nagy befolyással voltak: Ausztria és főleg Bécs közelsége, Budapest és a Felvidék felől nyugatra vezető útvonalak, az ezek hatása következtében kifejlődött gyáripar, egykori politikai jelentősége (országgyűlések székhelye). Győr már nem fejlődött hasonló mértékben. Mint dunai átkelő nem jöhet számításba az előtte fekvő Szigetköz és Csallóköz miatt, ellenben a mocsaras Rábán itt régóta híd vezetett át. Igazi fejlődése csak akkor indult meg, amikor a Bécs, Sopron és Szombathely felé vezető vasutakat kiépítették és a Kis-Alföld déli részének gazdasági központja lett (terménypiac és állatvásárok). Az említett körülmények, valamint Nyugat és a szénbányák közelsége elősegítették gyáriparának a fejlődését is, aminek a mai város nagyon sokat köszönhet. Komárom, mint átkelőhely és megerősített város, valamikor sokkal fontosabb volt Győrnél. A Dunántúl felől a Felvidék felé leginkább a komáromi rév közvetítette a forgalmat. Azonban fejlődésben mégis elmaradt Győr mellett, mert a Duna két partján vezető bécsi utak elkerülték. A cseh uralom óta mint határváros és nagy dunai kikötő szerepel; átmenő forgalma azonban a politikai és vámhatárok miatt kicsi, ezt nagyon megsínyli a város. Ezzel szemben a jobb parton keletkezett Új-Komárom azóta erősen fellendült (1910-ben csak 3500 lakosa volt, ma pedig 7600). Esztergom a négy város között a legkisebb, pedig volt idő, amikor valamennyinél jelentősebb volt. (Politikai és egyházi központ, fontos dunai átkelő.) Fejlődésbeli visszamaradását annak tudhatjuk be, hogy a Budáról Prága felé menő egykori fontos út, amely itt ment át a Dunán, megszűnt.

Ma még csak vasút sem köti össze a Duna túlsó partjával. A fő útvonalak kikerülnek, megfelelő gazdasági vonzó területe nincs, pedig a szénbányák közelsége miatt kedvezőbb gazdasági helyzet esetén fontos gyárváros is lehetett volna.

Budapesttel ezúttal bővebben nem akarok foglalkozni. Különben is Cholnoky és Prinz erre vonatkozó tanulmányaikban<sup>1)</sup> szépen és behatóan rámutattak arra, hogy mi volt a szerepe a földrajzi tényezőknek Budapest településében és miért Budapest lett az ország fővárosa. Mindössze csak azt akarom megjegyezni, hogy Budapest fejlődéséhez a földrajzi okokon kívül nagyban hozzájárult a kormányok erős központosító törekvése is: a nagyfokú vasúti centralizáció, a szellemi és gazdasági élet vezető szerveinek ideletelepítése és összehalmozása, ami miatt nagyobb vidéki központok az országban nem létesülhettek s vidéki városaink fejlődésben messze elmaradtak a főváros mellett. De meg azt a szempontot sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy Budapest nagyarányú fejlődése a múlt század utolsó évtizedeiben erősen nekilendült magyar gazdasági élet virágkorával esik össze s ennek a fejlődésnek előmozdítója nem a mai, hanem a történelmi Magyarország volt.

A fővárostól délre a Duna mentén jó darabon nagyobb településeket, fontosabb átkelőhelyeket nem találunk. A keleti árvízveszélyes partot a települések elkerülték s itt csak a folyótól bizonyos távolságra, az árvízmentes pleisztocén terraszonon létesültek kisebb községek; a jobboldali magas árvízmentes parton a lösz borította térszínen több község fordul elő, mint Dunapentele, Dunaföldvár, Paks, Fadd, Tolna, de ezek sohasem voltak fontosabb átkelőhelyek. A nyugati kereskedelem útjai Budán és a Kis-Alföldön át vezettek Bécs és Prága felé; mindössze arról tudunk, hogy egyidőben az erdélyi szász kereskedők Buda elkerülésével Paksnál keltek át a Dunán s innen folytatták útjukat Székesfehérváron át Nyugat felé. A Dunántúl és a Duna-Tisza köze között már csak azért sem volt számottevő csereforgalom, mert a két vidék gazdaságilag nem volt egymásra utalva. Nagyobb volt a bajai révnek a jelentősége; ezt bizonyítja az is, hogy a Duna eme szakaszán itt építették meg az első vasúti hidat (alföld—fiúmei vasút). Az itt átmenő fontos összekötő vonal egykori jelentőségét az ország megcsönkítése következtében teljesen elvesztette, mert sem Szabadkával, sem Szegeddel nincs közvetlen összeköttetése. Baja azonban mégis fejlődő városaink közé tartozik, mert — bár a csonka ország határához közel esik — a megmaradt bácskai rész közigazgatási és gazdasági központja lett.

A Tisza a szabályozások előtt nagy akadálya volt az ország nyugati és keleti fele közötti forgalomnak. Partjait széles árterületek szegélyezték, de amellet kanyargós medrét is folyton változtatta, ezért kevés állandóan használható jó átkelő létesült mellette. Ezek között ma csak Szegednek és Szolnoknak van nagyobb jelentősége. Mindkettő a folyó hajózásra legalkalmasabb szakaszán, az ország nyugati és keleti felét összekapcsoló közlekedés tengelyében fekszik. Szegednek kitűnő központi fekvése van. Ez is hivatott teszi, hogy az ország második városa legyen. Négy különböző táj határán fekszik: a kunsági szőlő- és kertgazdálkodást űző homokvidék, a bácskai gabonatermő löszvidék, a Bánság és a Kőrösök kitűnő termőterületeinek utai itt találkoznak össze. A Tiszának és némileg a Marosnak is hasznát veszi, de ezek jelentősége ma elmarad a szárazföldi utaké mellett. A város igazi fejlődése akkor indult meg, amikor helyzeti energiája a vasutak megépítésével kielégítő érvényre jutott. Fejlődése azonban nincs arányban városias jellegének megerősödésével, mert tudvalevőleg lakosságának nagy része ma is östermelő. Nagy hátránya, hogy energiaforrásoktól távol esik, ami ipari fejlődését megnehezíti. Az ország megcsönkítését is igen megsínyli, mert gazdasági vonzóterületének jelentékeny részét elvesztette. Szolnok Budapest után a legfontosabb vasúti hidváros, mert három fővonal forgalma megy rajta keresztül. A tiszai hajózás mellett ez is hozzájárult némileg a város fejlődéséhez, bár fekvés tekintetében messze elmarad Szeged mellett, mivel nincs nagy gazdasági vonzóterülete.

Szolnoktól Tokajig nincs számottevő átkelőhely a Tisza mellett. Itt az árvíz valamikor nagy területeket árasztott el és a folyó is egyre változtatta medrét, úgyhogy sok egykori tiszamenti község ma távol esik a Tiszától. Tokaj jó átkelőnek tekinthető. Egykori jelentőségét azonban elvesztette. Akkor érte fénykorát, amikor Erdély és az Alföld keleti része felől itt vezetett át a fő kereskedelmi út Kassa és Lengyelország felé, amikor híres vásárainak az alföldi és felvidéki kereskedők kicserélték termékeiket és a hajdan virágzó hegyaljai borkereskedelemnek is főpiaca volt. Nagy közlekedés-politikai hibának minősíthető, hogy vasutaink kiépítésével az említett régi útvonal mentében nem létesítettek szorosabb kapcsolatot az Alföld és a Felvidék között.

Az Alföld északi és keleti peremén egész sorát találjuk a városoknak. Ezek valamennyien megegyeznek abban, hogy völgy-nyílásban, a felföldeket a központi medencével összekötő utak mentén fekszenek s mint a Felvidék kapui valamikor megerősített helyek is voltak. Cholnoky «vásárhelyeknek» nevezte ezeket, amelyek az Alföld és a Felvidék, mint különböző termelőterületek határán húzódó «vásárvonal» mentén keletkeztek. Ez az elnevezés azért helyes, mert rámutat e városok keletkezésének egyik legfőbb tényezőjére

<sup>1)</sup> L. bővebben: Györffy J. Nyíregyháza és Debrecen településformája. Föld és Ember 1929. I. I.

<sup>1)</sup> Prinz Gy.: Budapest földrajza, Budapest, 1914. Cholnoky J.: Budapest földrajzi helyzete. Földrajzi Közlemények 1915. 193. I.

az árucserére, mely az itteni vásárokon a felföldek és az alföld lakói között idők folyamán végbement. Azonban ezek a hasonló fekvésű és rendeltetésű városok is nagyon különbözőképpen fejlődtek, aszerint, hogy hol fekszenek és hogy mekkora és milyen értékű gazdasági vonzóterülettel rendelkeznek. Vessük egybe például *Egernek, Miskolcnak és Kassának* a fejlődését egymással. *Egernek* védelmi szempontból kitűnő fekvése volt, mert a kis Eger patak völgye, hol a Bükkön keresztül vezet út a Felvidék felé, erőddel könnyen elzárható és védhető. Ez az út azonban közlekedésileg nem fontos, nem vetekedhet a közeli Sajó völgyével. A városnak kereskedelmileg nem jó a fekvése, mert a főbb útvonalak elkerülik s a nemrég kiépített putnokai vasút is inkább csak helyi érdekeket szolgál. Ezért — bár fontos egyházi és kulturális központ s amellet még megyeszékhely is — mégis lassan fejlődik. *Miskolc* valaha kevésbé jelentős hely volt, ma azonban Egerrel messze túlszárnyalta. Nagy előnye az előbbivel szemben: szabadabb fekvése s ezáltal könnyű hozzáférhetősége. Úgy az Alfölddel, mint a Felvidékkel könnyen érintkezik. Az egész Sajó—Rima—Bodva völgy, mely a Felvidék legtermékenyebb és legsűrűbb népességű része, valamint a Tiszaig terjedő alföldi perem az ő gazdasági vonzókörébe tartozik. Az ország megcsontosításával környékének egy részét elvesztette ugyan, de viszont Kassa vonzókörének a csonka ország határán belül eső része is hozzáerült. Inkább kereskedő, mint iparos város, bár gyáriparának fejlődéséhez is megvolnának a kedvező lehetőségek (szén közelsége, sokféle nyersanyag). A szomszédos Diósgyőr, mellyel a város már majdnem összeépült, jó hatással van fejlődésére. Ugyanis a diósgyőri gyártelep forgalma Miskolcon keresztül bonyolódik le s a gyártelep lakosságát a miskolci piac élelmezi. *Kassa* is régen sokkal fontosabb volt, mint Miskolc, történelmi és kereskedelmi szempontból egyaránt. Vára a Felvidék legfontosabb kapuját, a Hernád-völgy nyílását védte. Vásárai a magyar, szász és lengyel kereskedők fő találkozóhelyei voltak. Az egykor virágzó szepességi bánya- és iparosvárosok Alföld felé irányuló kereskedelmének is Kassa volt a közvetítője. Az utóbbi időben mégis lassabban fejlődött, mint Miskolc, mert az Alfölddel nem érintkezik olyan közvetlenül; felvidéki vonzóköre ugyan szintén meglehetősen nagy, de nem olyan értékes s ezt is meg kell osztani az itteni kisebb gazdasági gócpontokkal (Eperjes, Igló, Lőcse, Poprád, Bártfa).

Az Alföld és a Felvidék között fekvő városok között *Ungvár és Árnak* is fontos helyeket foglalnak el a városok közt. Azonban későbbi fejlődésük igen lassan haladt előre, egyik sem vált jelentősebb várossá. Az itt átvezető utaknak inkább csak hadászatiilag volt jelentősége, mert Galicia része és a magyar medence között nem volt élénkebb személy- és áruforgalom. A ritka népességű és csekély gazdasági értékű Északkeleti Felvidék pedig nem valami hasznos gazdasági háttérületnek tekinthető. Egyébként ezeken a városokon már erősen meglátszik a Nyugattól való távolodás hatása.

Ez utóbbiaknál jóval kedvezőbben fejlődtek az Alföld keleti peremén fekvő erdélyi kapuvárosok: *Szatmár, Nagyvárad, Arad*. Fejlődésük szinte párhuzamban áll a rajtuk átvezető erdélyi utak jelentőségével: vagyis a Királyhágón átmenő legforgalmasabb út mellett fekvő Nagyvárad a legjobban fejlődött, nem messze marad el mögötte a marosmenti út bejáratánál levő Arad, míg a kevésbé forgalmas szamosmenti út mellett épült Szatmár fejlődése már lassúbb mértékben haladt előre. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy előnyös közlekedési helyzetükön kívül még más okok is hozzájárultak fejlődésükhöz. Így valamennyi fontos gazdasági központ is egyszerre, különösen Nagyváradnak nagy vonzóterülete van, azonkívül a szellemi élet és az ipar is számottevő városfejlesztő tényező volt náluk.

Az erdélyi medence városai fekvés tekintetében hasonlítanak az alföldi városokhoz. Itt is megtaláljuk a medence szélén, a folyóvölgyeken át kivezető utak mellett fekvő peremvárosokat (Dés, Kolozsvár, Nagyenyed, Déva); ezenkívül a medence belsejében sok a folyómenti város település. De az utóbbiak nem átkelőhelyek, mint az alföldeken, hanem csak a völgyeket kísérő utak mentén települések, ahova a környékről a folyóhoz vezető utak összefutnak. A Keleti Kárpátok számos kijárójánál már nincsenek mindenütt hasonló kapuvárosok. Ezek nagy részét különben is a medence belsejétől a belső vulkános hegység zárja el. A székely medencék kisebb városai nem tekinthetők ilyeneknek. Bizonyosága ez annak, hogy a hegyeken átvezető átjáróknak magukban véve még nincs városfejlesztő hatása; csak az esetben, ha az átjárókon átvezető út kereskedelmileg is fontos és a környező vidékekről is számos út találkozik itt össze. Legjobb példa erre *Brassó*, mely jelentős várossá fejlődését jórészt annak köszönheti, hogy a medence különböző irányokból jövő utai itt találkoznak össze s a közeli jó és forgalmas átjárókon (tömösi szoros és predeali hágó, törösvári hágó) keresztül vezetnek Románia és a Fekete-tenger felé.

Városaink harmadik csoportjába azok a legnagyobb részben alföldi városok tartoznak, amelyeknek látszólag csak az a fő ismertetőjelük, hogy bennük számos út összpontosul. Azelőtt egyszerűen csak út- vagy vasúti gócpontoknak nevezték ezeket. Ez az elnevezés már csak azért is helytelen, mert az útcsomósodás nem oka egy város keletkezésének s minden nagyobb város útcsomópont is egyúttal. Ha az utak és városok egymáshoz való viszonyát vizsgáljuk, látni fogjuk, hogy ez a viszony meglehetősen

bonyolult. Kétségtelen, hogy a nagyobb városok mind fontosabb útvonalak mellett fekszenek és rendszeresen ott, ahol több ilyen út összetalálkozik, de viszont maguk a városok is hozhatnak létre utakat oly módon, hogy mint tájközpontok a környező terület helyi útjait magukhoz vonzzák, vagy pedig egyes főbb útvonalakat magukhoz térítenek. Mindenesetre a kérdés esetről-esetre behatóbb tanulmányozást kíván. Sok olyan népes alföldi városunk van, amelyben az utak egész halmaza összpontosul, de ezek legtöbbször csak helyi jellegű út, például a Kecskeméti összetalálkozó rengeteg út között egyedül a Szeged felé vivő országútnak van nagyobb forgalmi jelentősége. Ugyazintén a legtöbb földművelő várost (Szarvas, Gyoma, Orosháza stb.) a szélrózsa minden irányában utak kötik össze a közeli városokkal és tanyacsoportokkal, de ezek is legtöbbször csak helyi jelentőségűek. Világos tehát, hogy ezeket maga a város, mint települési központ, hozta létre. Azonban más elbírálás alá esik például *Debrecen* esete. Debrecen ott fekszik, ahol egyrészt a Szolnok, illetve Budapest felől Máramarossziget felé, másrészt a Királyhágó felől Nagyváradon és Tokajon keresztül a Felvidék felé vezető régi, fontos útvonalak összetalálkoztak. Debrecen települése és az említett utak összetalálkozása között kétségtelenül szoros kapcsolat van. Ez a hely volt fekvésénél fogva legalkalmasabb akár mint különböző termelőterületek (Hortobágy, Nyírség, Berettyó-Körösvidéke) határán keletkezett vásárhely, akár esetleg egyéb okoknál fogva — az ország említett különböző vidékei között az árucserre lebonyolítására.

Cholnoky ezeket az »útvárosokat« gazdasági centrumoknak nevezi. Az elnevezés találó, amennyiben kifejeződik benne, hogy valamely vidék gazdasági élete itt összpontosul s ezeket a városokat fekvésük földrajzi sajátosságai alapján nem igen tudnánk elnevezni. Meg kell jegyezni azonban, hogy ez az elnevezés tágabb értelemben véve az előbb tárgyalt átkelőhelyek és peremvárosok közül is többre alkalmazható. Az ilyen gazdasági központok keletkezését nem okvetlenül szükséges a különböző termelőterületek érintkezésével kapcsolatba hozni, mint például Debrecennél, mivel minden város kisebb vagy nagyobb jelentőségű gazdasági központtá válhat, ha a környező települések közül bizonyos előnyök által kitűnik, például tanyavilágnak a központja, megyei vagy járási székhely stb. Így az elsődendő gazdasági gócpontok mellett, mint Kecskemét, Szabadka stb. a másod- és harmadrendű központok egész sora jöhet létre. Jelentőségük vonzóterületük nagyságától és gazdasági értékétől függ, de fejlődésüket egyéb tényezők is befolyásolhatják (ipar, hivatások, iskolák).

A vasutak városfejlesztő hatását sem szabad elhanyagolnunk. Téves volna azt állítani, hogy a vasúti forgalom nagysága, vasúti gócpontok keletkezése magában véve is elegendő valamely település várossá fejlesztésére. Sok fontos vasúti gócpontunk ma is jelentéktelen hely, mint például Csap, Püspökladány, Pusztaszabolcs, Celdömölk. Ez különben érthető is, mert ezeknek a helyeknek csak átmenő személy- és áruforgalma van. A fejlődés ilyen esetben csak akkor következhet be, ha a vasutakon szállított utasok az illető helyen valamely oknál fogva időzni is kénytelenek (ügyes-bajos dolgok elintézése, üdülés, turisztika stb.) vagy pedig a különböző irányokból szállított áruk itt piacra vagy ipari feldolgozásra kerülnek. Így Szerencs, Hatvan, Békéscsaba, Poprád-felka sokat fejlődtek, mióta vasúti gócponttá váltak. Megyei városaink fejlődéséhez is nagyban hozzájárultak a vasutak, ezt legjobban azok a városok bizonyítják, amelyek csak azóta indultak rohamos fejlődésnek, mióta vasúti központokká lettek, mint például Szombathely, Székesfehérvár, Sátoraljaújhely. Az utóbbi, amióta az innen szétágazó felvidéki vasutak mind cseh kére kerültek, erősen visszafejldik. A főbb vasúti vonalaktól kieső, egykor jelentősebb városok viszont fejlődésben visszamaradtak, mint például Eger, Esztergom, Veszprém, Nagyszécsen stb.

A bányászatnak és az iparnak nálunk koránt sincsen olyan városfejlesztő hatása, mint a nyugati államokban. Míg például Németországban a széntelepek szomszédságában a nagy gyár- és városok egész sora jött létre (Ruhr-vidék), addig a mi közséntepeink mellett ilyen városok sehol sincsenek. A mi szénbányáink legfeljebb csak a közeli nagyobb városok ipari fejlődését mozdították elő, mint például a mecseki bányák Pécs, a dunántúli Középhegység bányái Győr és Budapest, a Zsilyölgyi széntelepek Temesvár iparát. Budapest és Újpest kivételével nekünk igazi nagy gyár- és városaink nincsenek is. A mi gyáriparunk jelentékeny része a városokon kívül eső, elszórt ipartelepekre szorított (a felvidéki vas-, üvegyárak, fűrésztelepek, az alföldi cukorgyárak, szeszfőzők, téglagyárak). A Felvidék egykori híres, kiváltságokkal felruházott bányavárosai, melyek a bányászaton kívül az akkor virágzó kőiparnak sokat köszönhettek, legnagyobb részben elvesztették jelentőségüket s ma csak tengődnek.

A közigazgatási, egyházi és kulturális élet magában véve csak kismértékben járul hozzá valamely város fejlődéséhez; jelentőségük mindenesetre háttérbe szorul a gazdasági tényezők mellett. Így sok megyeszékhely, amely különösebb földrajzi előnyökkel nem rendelkezik, jelentéktelen város maradt, mint például Aranyosmarót, Türocszentmárton, Szentés, Zalaegerszeg, Zilah, Dicsőszentmárton, Dés stb. A földrajzi és a közlekedési

\*) Cholnoky: Magyarország földrajza. Budapest, 1929.

szempontok figyelembevételével sok vármegye székhelyét megfelelőbben lehetne megválasztani és az egyes megyehatárok megállapítása is alapos revízióra szorulna. Az egyházi központok (püspökségek, érsekségek) valamikor nagyban előmozdították egy telep várossá fejlődését, mert ezek nevezetesen vásárhelyekké is váltak egyúttal. Így az árpádkorabeli első városok mind ilyenek voltak (Esztergom, Veszprém, Kalocsa stb.). Általában elmondhatjuk, hogy régen az emberi tényezők (a különböző királyi kiváltságok, földesúri hatalom stb.) sokkal inkább elősegítették a városias fejlődést, mint jelenleg, de viszont az is igaz, hogy a régi városok a maiak mellett nagyság és gazdasági hatáskör tekintetében messze elmaradtak.

Az ország megcsonkítása városaink fejlődésében is érezteti hatását. Az újabb népszámlálási statisztika szerint legtöbb városunk népessége ma is emelkedik ugyan, de ez nem jelenti minden esetben az illető város fejlődését, illetve gazdasági erejének megnövekedését is egyszersmint. Így például Budapest népessége ma már az egymilliót meghaladja. Lakossága az utolsó húsz év alatt 127.000 lélekkel növekedett (15%), de ez főleg annak tudható be, hogy a háború után vidékről és a megszállott területekről igen sokan költöztek a fővárosba. Az utóbbi népszaporulat semmiesetre sem hasonlítható össze a múlt század utolsó évtizedének nagy népességgyarapodásával (1890—1900 között 230.000-rel növekedett a népesség), amikor ez produktív célokat szolgált, ma pedig csak a munkanélküliek táborát növeli meg. Feltűnő a fővároskörnyéki települések nagymérvű megnövekedése, ami leginkább a fővárosi kedvezőtlen lakásviszonyokkal hozható kapcsolatba. Vidéki városaink közül nagyobb mértékben főleg csak az alföldi városok gyarapodtak, így például Szeged népessége 1910 óta húsz százalékkal gyarapodott, Debrecen 25 százalékos, Miskolc 20 százalékos, Nyíregyháza 32 százalékos gyarapodást mutat. Ezzel szemben a dunántúli városok népessége (főleg az utóbbi tíz év alatt) kevésbé növekedett: mint Szombathely (14%), Győr (10%), Székesfehérvár (10%), Sopron (8%). Közülük egyedül Pécs népessége növekedett nagyobb mértékben (24%), különösen az utolsó tíz év alatt. Határozott visszaesést mutatnak egyes határszéli városok, mint Esztergom (—3%), Hódmezővásárhely (—3%), Sátoraljaújhely (—6%), Makó (1910 óta —3%), de Balassagyarmat és Kőszeg sem fejlődnek.

Az elmondottakból láthatjuk tehát, hogy városaink legnagyobb részben régi keletűek és jelentőségük idők folyamán változott. Fejlődésüket különböző tényezők befolyásolták, de közülük azok tartották meg jelentőségüket és ma is azok fejlődnek leginkább, melyeknek földrajzi viszonyai (fekvés, környezet) a legkedvezőbbek. Bennük nemzetünk múltja és jelene híven visszatükröződik.

## Éhen Gyula

Ha valamikor megírják a magyar városok történetét, ennek egyik ragyogó lapját Éhen Gyulának, Szombathely egykori polgármesterének kell szentelni.

A dunántúli kis r. t. városból az ő energiája, alkotóereje és városfejlesztő lángsze vezetett a fejlődés útjára és tette Magyarországot egyik legszebb városává Szombathely városát.

Mindazokat az intézményeket, amelyek egy igazi nagyjövőjű városnak a megalapozásához szükségesek, Éhen Gyula teremtette meg.

A többi városok mai nemzedéke alig ismeri őt, de élete és munkája olyan példaképek szolgái, amelyeket követel a nagy magyar polgármesterek, Kada Elek, Zechmeister Károly, Telbisz Károly, Broly Tivadar stb. sorában.

Szombathely városa és vele együtt a magyar városok halás kegyelete őrzi Éhen Gyulának tiszteletreméltó emlékét.

Éhen Gyula 1853-ban Gyöngyösszőlősen született. A gimnáziumot Szombathelyen és Pápán, a jogot pedig Budapesten végezte. 1876-ban, mint gyakorló ügyvéd telepedett le Szombathelyen. Ettől az időtől kezdve tevékeny szerepet vitt a városéletében. A közbizalom hamar felismerte páratlan tehetségét s 1895-ben, tehát 40 éves korában a város polgármesterévé választotta.

A polgármesteri székből csodálatos akaratával, fáradhatatlansággal és bölcsességgel fogott hozzá terveinek megvalósításához.

Előrelátással rögtön hozzáfogott a város csatornázásához s ezzel kapcsolatban vízvezeték építést, rendeztetett az összes utcákat és tereket, amelyek nagy részét szilárd burkolattal látta el.

1895-től 1901-ig volt a város polgármestere, de ez alatt az aránylag rövid idő alatt is megvalósította egész programját, amelyet a »Modern város« című könyvében is részletesen kifejtett. Ezen a művén kívül még megjelent tőle »A városok« című kétkötetes tanulmánya. Az ő polgármestersége alatt épült a gyalogsági laktanya, a városi bérpalota, a közszatarna, a vízmű, a szövőgyár, az új állomásépület, a felsőkereskedelmi iskola. Ő létesítette a Szent István-parkot, a Millenium-parkot s az Árpád-sétautat.

A belső utcákat aszfalt-, gránit- és makadamburkolattal látta el, míg a külvárosi utcákat folyamkaviccsal hozatta rendbe. Gondoskodott egyúttal az utcák állandó tisztántartásáról és öntözéséről is. Mindezek az alkotások az ő idejében merész újítások voltak, amelyeket csak lankadatlan akaraterővel lehetett vidéki városban megvalósítani.

A városnak ilyen irányú fejlődése természetesen magával hozta az ipar és kereskedelem fejlődését, az idegenforgalom és állandó letelepedések növelését is. Mi se jellemzi jobban a város rohamos fejlődését, mint az, hogy míg 1896-ban, tehát Éhen Gyula polgármesterségének első évében a város lakosságának a száma 16.000 volt, addig a polgármestersége utolsó évében a város lakosainak száma 25.000-re növekedett. Ez az élénk fejlődés nagy lendületet adott a város rohamos kiépítésének. Egyre-másra épültek az egy- és kétemeletes paloták, amelyek a város korábbi szegényes külsejét egyik napról a másikra csodálatos széppé varázsolták. Ekkor szerezte meg Szombathely azt az elismerő jelzöt, hogy az ország legtisztább és legcsinosabb vidéki városa.

Ugyancsak Éhen Gyula polgármestersége alatt történt meg a villamos közúti vasút s a villamos közvilágítás üzembelfelvétele is. Ilyen közművekkel abban az időben kevés város dicsekedhetett. Éhen Gyula e nagy alkotásoknak befejezte után a következő szavakkal számolt be munkálkodásáról a város közönségének:

»Gyökeres újításoknak nagyobb megterhelhetőség nélkül való megvalósítását, különösen pedig a közegészségügyi állapotoknak teljes szanálását helyeztem kilátásba. Vállalkozásom merésznék tűnt fel, de ismerve városunk polgárságának intelligens felfogását, számotvetvén egyúttal az előteremthető fedezeti eszközök mértékével, elindultam ügyszólván mindenki előtt ismeretlen útirányban, hogy ígértemet férfias becsülettel beváltva, Szombathely városát falusias jellegéből kiemeljem. Bizalmatlansággal és apró akadékoskodással, mint az ismeretlenül való félelem jelenségeivel gyakran kellett találkoznom, de mindezzel szemben erőf és önbizalmat kölcsönözött szándékom becsületessége, eljárásom tisztasága és főkép az a cél, amely Szombathely városnak feltétlen előrehaladását volt hivatva eredményezni. Ez a szellem hatotta át mindvégig a város nemesen gondolkozó közönségét is, épp ezért a modern intézmények létesítésére irányuló összes kezdeményezéseim a képviselőtestület kebelében mindig a legtelkesebb visszhangra találtak.«

A város közönsége elismerésének kifejezéséül Éhen Gyulát 1901-ben a város díszpolgárává és országgyűlési képviselőjévé választotta, nemsokára pedig az állomás előtti teret is az ő nevével, Éhen Gyula-ternek nevezte el. Az ő emléket őrzi meg a vasutontúli városnegyedben épült Éhen-telep, ahol a nagynevű polgármester előrelátó szociális gondoskodással modern és csinos munkaházakat épített.

Éhen Gyula egy cikluson át képviselte a város közönségét a parlamentben, majd visszavonult a politikai élettől és Szombathelyen újból ügyvédi gyakorlatot folytatott.

Élete alkonyán az ország kormányzója a kormányfőtanácsosi címmel honorálta kimagasló közmunkálkodását.

Éhen Gyula 78 éves korában, rövid szenvedés után folyó hó 2-án hunyt el.

Éhen Gyulát a város saját halottjának tekintette és temetéséről is a város gondoskodott. A városháza előcsarnokából temették s ravatalánál Ujváry Ede dr. polgármester mondott magas-szárnyalású gyászbeszédet a város közönsége nevében.

## H Í R E K

— **Buday Dezső** †. A magyar politikai életet, Budapest székesfővárost, de mondhatni az egész ország társadalmát mélyen megrendítette Buday Dezső váratlanul történt elhalálása. Buday Dezsővel ugyanis, aki országgyűlési képviselő, a főváros törvényhatóságának örökös tagja és az Ébredő Magyarok Egyesületének országos elnöke volt, a közéleti harcok egyik legmarkánsabb egyénisége dőlt ki. Nyilvános szereplésének első percétől halála pillanatáig változatlan kitartással a keresztény világgérfogást igyekezett érvényesíteni a politikai élet minden terén. Buday Dezső 1868-ban született s így még munkabíró korban, 64-ik évében kellett távoznia az élők sorából. Alkotásai és jótettei azonban továbbra is biztosítják emlékének fennmaradását. Mint a budapesti ferencvárosi választókerület képviselője és törvényhatósági bizottsági tagja, sokat tett kerülete érdekében, ahol mindenkor biztos talaja is volt. Nagy munkát végzett a BSzKRT-nál, amelynek igazgatósági tagja volt. Nevéhez fűződik a BSzKRT reorganizációja, a villamos vasutak átszervezése és modernizálása. Működését a gyakorlatiasság és a szociális gondolkodás jellemezte. Buday Dezső december utolsó napjaiban torokgyulladását kapott s ehhez hamarosan orbánc járult. Szíve nem bírta a magas lázt s bár az orvosok mindvégig reménykedtek talpraállításában, január 8-án hajnalban elvesztette eszméletét s rövid agónia után meghalt. A főváros saját halottjának nyilvánította. Nagy részvét mellett temették el január 10-én a Kerepesi-úti temetőben, ahol a főváros díszsírhelyet biztosított számára.



CSITÁRY G. EMIL  
SZÉKESFEHÉRVÁR POLGÁRMESTERE.



GLATZ GYULA  
ESZTERGOM POLGÁRMESTERE.



SZÁLKAY ANTAL  
HAJDUBÖSZÖRMÉNY POLGÁRMESTERE.

— **Új polgármesterek.** A három új polgármester képét mutatjuk be olvasóinknak, akiket a múlt év végén választottak meg. Csitáry G. Emil dr. székesfehérvári polgármester életrajzi adatait már a múlt évi december 15-én megjelent számunkban közöltük, ezúttal Szálkay Antal dr. hajduböszörményi és Glatz Gyula esztergomi polgármester rövid életrajzi adatait közöljük.

Szálkay Antal dr., Hajduböszörmény megyei város 1931 szeptember 27-én megválasztott polgármestere, régi nemesi, gazdálkodó családnak a fia. Született Hajduböszörményben 1891 augusztus 12-én. Középiskoláit a hajduböszörményi Bocskay-főgimnáziumban, jogi tanulmányait a debreceni jogakadémián végezte. Az államtudományi szigorlatokat a Károlyi-területen tette le és Károlyvároson megszerezte az államtudományi oklevelet is 1914 február 28-án. 1914 március 21-én Hajdú vármegye szolgálatába nevezték ki, mint köznevelési gyakornokot. El szolgált 1919 május 17-ig, amikor Hajduböszörmény város helyettes rendőrkapitánya lett. A rendőrség államosítása után, 1920 június 16-ával a hajduböszörményi államrendőrségnél államrendőrségi fogalmazóvá nevezték ki. 1924 március 6-án Hajduböszörmény város képviselőtestülete közígazgatási tanácsnokká választotta meg. Ebben a minőségben szolgált 1931 szeptember 27-éig, amikor polgármesterré választották meg. Katonai szolgálatot a 8. honvéd tüzérezrednél 1914 július 28-tól 1918 október 5-éig teljesített és mint tartalékos főhadnagy szerelt le. Polgármesteri tevékenységét választásokor Hajduböszörménynek a város teherbíróképességével igazodó, lassú, de fokozatos fejlesztését, a városházán belül és kívül pedig a békés együttműködés ápolását, illetve megvalósítását tűzte ki elsőrendű feladatául.

Glatz Gyula, Esztergom város új polgármestere, 1890-ben Apatinban született. Tanulmányait végeztével 1907-ben Bács-Bodrog vármegye szolgálatába lépett, ahol mint gyakornok, aljegyző, majd főszolgabíró működött. A háború kitörésekor bevonult. Háromévi frontszolgálat után, súlyos maláriája miatt felmentették s ekkor mint főszolgabíró, visszatért a Bácskába. A szerb megszállók a hűségük megtagadása miatt kiutasították. A belügyminisztériumba került, majd 1920-tól 1923-ig a közérlelmezési minisztérium megbízásából, mint kihágási bíró működött Balassagyarmaton s 1923-ban, mint a belügyminisztérium részéről kirendelt főispáni titkár került Esztergomba Huszár Aladár dr. mellé. Esztergom szabad királyi városa 1931 január 8-án helyettes polgármesterévé, majd 1931 december 28-án polgármesterévé választotta.

— **Éberth Géza harmincöt éves szolgálati jubileuma.** Győr szabad királyi város pénzügyi tanácsnoka, Éberth Géza, január 5-én érte el szolgálatbalépésének 35 éves jubileumát. Éberth Géza 1897 január 5-én, mint napidíjas tisztviselő lépett a város szolgálatába és 1907-ben lett tanácsnok. Értékes munkásságának több bizonyossága van. A magyar városok kongresszusi bizottságának a pénzügyi előadói tisztét tölti be. Szakirói téren is állandó elismert működést fejt ki, amiért legutóbb a Városok Kongresszusa a Sipőcz-díj odaítélésével tüntette ki. A jubiláris évforduló napján tisztviselőtársai meleg ünnepségen részesítették Éberth Gézát. Nevükben Leitner István városi főszámvevő üdvözölte.

— **Miniszteri főtanácsos helyett osztályfőnök.** A kormányzó 1932. évi január 2. napján kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyta a miniszterelnöknek a minisztertanács felhatalmazása alapján tett azt az előterjesztését, hogy az állami rendszerű IV. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőknek »miniszteri főtanácsos« elnevezése »miniszteri osztályfőnök« elnevezésre legyen megváltoztatható. Az új intézkedés is épségben tartja az 1929. évi március 16-án kelt legfelsőbb elhatározásban foglalt azon rendel-

kezést, amely szerint a rendszeresített IV. fizetési osztályú állásokra helyettes államtitkárokká már kinevezett vagy ez állás címével, illetőleg címével és jellegével már felruházott tisztviselők helyettes államtitkári címüket szerzett jogaik épségben tartása mellett újabb előléptetésükig, illetőleg kinevezetésükig továbbra is megtarthatják.

— **Folkusházy Lajos betegsége.** Folkusházy Lajos dr. nyugalmazott székfővárosi alpolgármester, a BSZKRT elnökhelyettes-vezérigazgatója, súlyos műtétnek vetette magát alá január első hetében. A műtét, amelyet Winternitz tanár végzett, minden tekintetben kitűnően sikerült és Folkusházy rövidesen ismét ott lesz a maga helyén, a BSZKRT élén. A Grünwald-szanasatóriumban a főváros és a magyar közélet számos vezető egyénisége látogatta meg Folkusházyt.

— **Ugron Gábort megoperálták.** Ugron Gábor volt belügyminiszter országgyűlési képviselőnek az utóbbi időben krónikus gyomorfekélye támadt, amely a gyomorfalat is áttúrta, úgyhogy sürgős műtétre volt szükség. Ugron Gábor tanár megoperálta. A műtét kitűnően sikerült. Ugron felépülése azonban hosszú ideig fog tartani.

— **Megünneplik Véték György polgármesterségének tízéves jubileumát.** Az idei év február 1-én lesz tízéve annak, hogy Kaposvár város képviselőtestülete Véték György dr.-t a város polgármesterévé megválasztotta. Ezt a tízéves évfordulót a város hivatalos szervei és intézményei, úgyszintén egész társadalma emlékeztetéssel kívánja tenni. Az előkészítő bizottság által kidolgozott program szerint február 1-én délelőtt a képviselőtestület rendkívüli diszközgyűlést tart, amelyre a Kaposvár városában székelő állami, megyei és községi intézmények fejei, úgyszintén a felekezetek egyházi és világi vezetői is meghívhatnak. Ez alkalommal egy díszes albumot nyújtanak át a polgármesternek, amelyben a vármegye főispánja, alispánja és a polgármester fényképén kívül Véték tízéves szolgálati ideje alatt létesült intézményeknek (szám szerint 43) és ezek vezetőinek és felekezetek egyházi és világi vezetőinek, úgyszintén az összes képviselőtestületi tagoknak a fényképei lesznek elhelyezve. A diszközgyűlés után láthatatlan bankettet rendeznek. Az erre szolgáló jegyek megváltási ára kettő pengő, az ekként befolyó összeget pedig ugyancsak február 1-én fogják a kaposvári szegénygyermekek közt megfelelő formában szétosztani. A szétosztást a felekezetek képviselőinek bevonásával a szegénygondozó-bizottság végzi.

— **Ismét Vásáry polgármester lett a debreceni református főgondnok.** A debreceni református egyház a közelmúlt napokban tartotta gyűlését a Nagytemplomban s ez alkalommal betöltötte a főgondnoki tisztséget, amely Vásáry István dr. polgármester mandátumának lejártával üresedett meg. Az ösgyűlés egyhangú lelkesedéssel, teljes egyetértésben ismét Vásáry István dr. polgármestert választotta meg a református egyház főgondnokává, jelölve annak, hogy Vásáry közmegelegedésre tölti be felelősségteljes egyházi tisztségét.

— **A győri polgármester alelnöke lett a Felsődnánántúli Mezőgazdasági Kamarának.** A Felsődnánántúli Mezőgazdasági Kamara legutóbbi közgyűlése Szauter Ferenc dr. győri polgármestert is alelnökké választotta. Az elnöki tisztséget Khuen-Héderváry Károly gróf felsőházi tag, nagybirtokos tölti be.

— **Alig szaporodott Kecskemét lélekszáma az elmúlt évben.** Az 1931. év folyamán 2183 születés volt Kecskeméten. A haláloszások száma 1441, a természetes szaporulat tehát 692 lélek volt. Az anyakönyvi hivatal kimutatása szerint Kecskemét város lakossága nyolc év óta egyetlen évben sem szaporodott ilyen csekély mértékben.

— **Hány éves lehet Kőszeg városa?** Egyidőben több vas megyei lap is közölte Jambrits Lajos kőszegi polgármester érdekes cikkét, amelyben Chernel Kálmán és Horváth Detre dr. levéltári kutatásaival kapcsolatban arra a kérdésre ad feleletet, hogy Kőszeg város, melynek oly nagy multja van, mikor alapítottott, mikor keletkezett, hány éves lehet? Annál aktuálisabb most ez a kérdés, mert az idén lesz 400 éve annak, hogy Kőszeg város hős védője, Jurisits Miklós megállította és megverte a törököt a város falai alatt. Részletes adatkritika után Jambrits megállapítja, hogy Kőszeg város helyével, mint várral kétségtelenül találkozunk a vezérek korában és 896-ban a honfoglaláskor is. De ezt a kort megelőzőleg is fontos szerepet játszik a vár, már a rómaiak alatt is. A Krisztus utáni első században élénk élet van e vidéken. A paleolith-kőkör ismeretlen e vidéken, de a neolith-kőkornak már kézzelfogható emlékei vannak. Am itt van a nagy kérdés, milyen időpontra teyüik Kőszeg város születését. Ha elfogadjuk azt a beállítást, hogy Kőszeg város anyja az Óház, a város határában álló 609 méter magas sziklás kúp volt, akkor Kőszeg a Krisztus utáni első században már élt, mert életet adott magáról a rómaiak alatt, mikor a kőszegi hegyek adták a vizet Pannonia székhelyének. A csecsemő azután nőtt, fejlődött. A harcokban megedződött. A népvándorlás viharaiiban már harcos férfiúvá lett és honfoglaló őseinknek, Zsolt vezérnek, már vára és sásfészke lett. Jambrits tehát Kőszeg városát kerek számban legalább 1600 évesnek tartja. »De e nehéz kérdést eldönteni — írja cikke befejező részében — mégsem érzem magamat hivatottnak és ezért megkérem Horváth Detre dr. bencés tanár barátomat, aki Kőszeg város történetének alapos és tudós ismerője, döntse ő el a kérdést. Igen hálásak lennénk neki, ha e nagy horderejű problémát megoldaná.

— **A titkos választójog kérdése Miskolc közgyűlésén.** Miskolc város törvényhatósági bizottsága december 30-án rendkívül izgalmas lefolyású közgyűlésen tárgyalta Zsedényi Béla dr. miskolci jogakadémiai tanár indítványát a választások titkosságára vonatkozóan. Az indítvány annak a kimondását kérte, hogy a közgyűlés írjon fel az országgyűlés két házához, amelyben mondja ki sürgősnek a nemzet összes erőinek összefogását, hívja fel az országgyűlés két házát, hogy az idejétmúlt választójogi rendszer helyett valósítsa meg a titkos választást, hogy a nemzet minden polgárának akarata, illetéktelen befolyás alól felszabadulva, nyilvánulhasson meg. Miskolc város közönsége sürgősnek tartja a titkos választójog megalkotását, a mai ajánlási rendszer törlését és új választói törvény megalkotását és annak alapján új parlament összeülését. Az indítványt Halmay Béla helyettes polgármester azzal a javaslattal terjesztette a közgyűlés elé, hogy a közgyűlés mondja ki az indítvány tárgyalásának időszerűtlenségét, mert az indítvány olyan nagyjelentőségű, hogy annak tárgyalását kedvezőbb időkre kell halasztani. Izgalmas vita keletkezett, amelynek végén a többség, nagyon helyesen, kimondotta, hogy az indítványt tárgyalni kívánja. Ezután valamennyi párt szónokája a titkos választójog bevezetése mellett foglalt állást, ellenben amikor az elnöklő Hodobay polgármester szavazásra tette fel a kérdést, a közgyűlés 52 szóval 21 ellenében úgy döntött, hogy Zsedényi Béla indítványát tárgyalás alapjául elfogadják ugyan, azonban a mai közgyűlésen nem tartja időszerűnek az ügy tárgyalását, hanem utasítja a polgármestert, hogy a pártok megbízottaival pártközi konferencia keretében tárgyalja le az indítványt és a legközelebbi, tehát a januári közgyűlés elé jöjjön megfelelő javaslattal.

— **Mátyásföld önállósítása.** Preszly Elemér pest megyei főispán a közelmúlt napokban magához kérte Szegedy Lajost, a Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesületének elnökét és Körmeny Ékes Lajost volt főispánt, mátyásföldi háztulajdonost, továbbá Záborszky Zoltán főjegyzőt és Laukó Jánost kőszegi bírót. A megérkezettek a főispáni hivatalban találták az alispán képviselőtében Ney Géza vármegyei főjegyzőt, vitéz Endre László gödöllői és Révész Béla központi járási főszolgabírókat és a vármegyei számvévi hivatal egyik magasabb rangú tisztviselőjét. A megjelentek előtt kihirdette Preszly Elemér főispán, hogy a belügyminisztériumban meg van a hajlandóság Mátyásföld községének s az erre vonatkozó iratokat átadja Záborszky Zoltán főjegyzőnek azzal, hogy a községcsépitést kívánók megbízottaival békés és barátságos formában indítsa meg az ilyenkor szokásos tárgyalásokat, amelynek alapjául az szolgáljon, hogy Cinkota anyagilag hátrányos helyzetbe ne kerüljön az anyagi terhek megosztásánál. Záborszky Zoltán főjegyző átvette az iratokat azzal, hogy a tárgyalásokat lehető gyorsan megindítja. Záborszky Zoltán az ugyanazon nap délutánjára már korábban összehívott képviselőtestületi közgyűlésen ezt a fontos és érdekes eseményt is bejelentette. A mozgalom ezzel elérkezett a legfontosabb fejezetéhez: az anyagi terhek megosztásához. A községnek összesen kerek számban 300 ezer pengő a terhe. Ennek a megosztása, ha a főispán által megjelölt szellemben történik: 2:1 arányban kell hogy megtörténjen. Vagyis Mátyásföldre 200 ezer, Cinkotára 100 ezer pengő hárulna.

— **Senki sem fellebbezte meg Pestszentlőrinc várossá alakulása határozatát.** Pestszentlőrinc képviselőtestülete — mint erről annak idején beszámoltunk — állást foglalt a község várossá alakulása mellett. A képviselőtestület közgyűlésén mindössze

egy-két szociáldemokrata és egy virilis képviselő cernavékony ellenvéleménye hangzott el a városítás ellen. A képviselőtestület vonatkozó közgyűlési határozatát harminc napon át közszemlére tették ki, hogy bárki a község adófizetői közül jogorvoslatot, fellebbezést, vagy észrevételt adhasson be a határozat ellen. Ez a határidő január első napjaiban lejárt és Pestszentlőrincen nem akadt senki olyan, aki élt volna törvényben biztosított jogával és megfellebbezte volna a várossáalakulás ügyében hozott közgyűlési határozatot. Jogerőre emelkedett tehát a község képviselőtestületének a várossá alakulás mellett állást foglaló határozata. Pestszentlőrinc, az országnak egyik legnagyobb nagyközsége, az önálló városok sorába kíván lépni. A vármegye kisgyűlése előreláthatóan hozzájárul ahhoz, hogy Pestszentlőrinc önálló megyei város legyen.

— **Orosháza város akar lenni.** Még a mult év tavaszán mozgalom indult meg Orosházán, hogy a község alakuljon át várossá. Az erre vonatkozó kérvényt most Jeszenszky Elek királyi közjegyző fogalmazásában benyújtották a községi előljárószághoz, hogy az a hivatalos úton a belügyminiszterhez továbbítsa. A kérvényt háromezerhatvan irták alá és ezeknek az aláíróknak az adója meghaladja a községben fizetett adók ilyen esetben megkivánt ötven százalékát.

## ADÓ- ÉS PÉNZÜGY

**A házadómentesség elméletben és gyakorlatban.** A Budapesti Építőmesterek Egyesületének legutóbbi ülésén Pintér Oszkár előadást tartott a házadómentességre vonatkozóan eddig kibocsátott rendelkezésekről. Tekintve az eddigi nyolc törvény, illetve rendelet bonyolult voltát, úgy véljük, hasznos cselekedetet végzünk az előadás kivonatossá ismertetésével. Míg az 1929-es XXIX. t.-c. 4. §-a csakis átalakításokra vonatkozik s engedélyez díjmentességet, ezzel szemben az 1931. évi 35. számú rendelet a rendkívüli ideiglenes házadómentességről ezt az új és erőszakos magyar szót alkalmazza: »jobbátétel«. Ennek következtében tatarozásokra is vonatkozik. Két kategóriát állapít meg és pedig állandó adómentes épületeket, mint például gyárak helyén épült házakat és ezekre m<sup>3</sup>-ként 5 pengő befektetési minimumot ír elő. Egyéb épületeknél az 1931. évi adóalap 30%-át kell beépíteni az adómentesség eléréséhez. Ha példának okáért az elért jövedelem-többséget 4000 pengő akkor kb 40% adó íródik a háztulajdonos javára és történik ez egészen addig, amíg a jóváírás a befektetés 60%-át el nem érte. Van itt egy alternatív intézkedés is, amelynek következményeként a befektetés 50%-a térül meg. Amennyiben ezekben a kérdésekben valamely adandó alkalommal tisztázatlan kérdések merülnek fel, úgy Vargha államtitkár készséggel vállalkozott rá, hogy esetenként bírálja el a kérdést.

Az 1933. évi érvényes 30 éves adómentességi törvény néhány szakaszára hívta fel ezután előadó a hallgatóság figyelmét. A szobák méretére nézve a 15 m<sup>2</sup> átlag kötelező. A házmaster lakáshoz külön klozetet ír elő a törvény és amennyiben ez nem épült volna, úgy az egész épület nem részesül az adókedvezményben. A Ripka-féle rendelet főútvonalak mentén történő építkezésekre vonatkozik, azonban mivel ezek a főútvonalak többnyire beépítettek és többnyire a teljes megengedett magasságig vannak beépítve, ennek a rendeletnek kevés gyakorlati jelentősége van. Sokkal fontosabb az a legújabb kiadott rendelkezés, amely szerint a fővárosban, a Belvárosban lebontott házak helyére kerülő új épületek teljes egészükben 30 évi adómentesek. Itt nem szükséges megfelelni annak a kikötésnek, hogy az új épület a lebontott épület köbtartalmának négyszerese kell, hogy legyen, hanem ha például így háromemeletes épület bontatnék le és helyére egy ugyancsak háromemeletes új épület kerülne, akkor ez az új épület is részesül a teljes adómentességben. Kevesebb gyakorlati jelentősége van annak a rendelkezésnek, amely szerint ráépítéseknel akkor részesül az épület 30 évi adómentességben, ha az új épület eléri a teljes megengedett párkánymagasságot. Ez nehezen képzelhető el műszakilag, mert a régi épületek ritkán bírják meg a többemeletes ráépítést.

Toldalékokra ezidő szerint csak 15 éves adómentesség érvényes. Ennek a 15 éves adómentességnek nincsen határideje, azaz nincs előírva az építkezés megkezdésének terminusa. Az előadó véleménye szerint a 30 éves adómentesség meghosszabbításának érdekében még korai volna az építőmesteri kar megmozdulása. Azonban toldalékokra igen is szükséges volna ez már mostan. Végül indítványozta az előadó, intézzen az építőmesteri kar megkeresést a pénzügyminiszterhez, hogy az eddigi rendeleteket a szükséges kiegészítésekkel együtt, egyetlen új törvényben egyesítse és ezzel mentesítse a szakközönséget az esetleg történhető tévedésektől.

**53.600 pengőt töröltek Sopron költségvetéséből.** A 6-os és 33-as bizottság által történt változtatásokat most vezették keresztül Sopron 1932-es költségvetésén. Az összesítés szerint a kiadásokból összesen 53.600 pengőt töröltek. Ebben az összegben bennfoglaltatik az a 16.852 pengő is, melyet a városi kiskalkulációnak a közgyűlés segély címen szavazott meg.



**Rendelet a zálogházak szigorú ellenőrzéséről.** A belügyminiszter rendeletet intézett az összes törvényhatóságokhoz a zálogkölcsonzó intézetek ellenőrzésére vonatkozólag. Már a képviselőházban is szótartotték annakidején, hogy egyes vidéki zálogkölcsonzó intézetek valósággal uzsorakamatot szednek és nem tartják be a törvényes rendelkezéseket. Ezeket a visszaéléseket akarja megszüntetni a belügyminiszter rendeletere, amely a zálogkölcsonzó intézetek szigorú ellenőrzésére utasítja a törvényhatóságok vezetőit. Felhívja a rendelet az alispánokat és polgármestereket, hogy azokról az intézetekről, amelyek jelzálogkölcsonzó 24%-nál magasabb kamatot szednek, — melyben benne kell lennie a gondozási, őrzési díjnak, biztosításoknak, kezelési költségeknek és illetékeknek, — sürgősen tegyenek jelentést a minisztériumhoz. Az ilyen jelzálogkölcsonzó intézetektől az engedélyt megfogja vonni.

**Győr vámdíjmódosítási terveze.** A város vámszedési joga 1931-ben lejárt, éppen ezért a város feliratban kérte a vámszedési jognak további tíz évre, 1941-ig való engedélyezését. A kereskedelmi miniszter a város kérésének elintézésésképpen kijelentette, hogy a vámszedési jogot továbbra is engedélyezi, azonban a győri kövezet és útvám mai díjtételeit nem tartja megfelelőeknek. Eppen ezért a miniszter úgy intézkedett, hogy 1932-re engedélyezte a mai díjak szerint való vámszedést, egyben azonban utasította a várost, hogy a vámok díjtételeire vonatkozó szabályzatát még 1932-ben dolgozza át és az idők követelményeinek megfelelően állapítsa meg az új díjtételeket. A város ebben az irányban tárgyalásokat folytatott a kereskedelmi minisztériumban és ezeknek eredményeként a miniszter a díjtételek reformálását olyan módon kívánja, hogy egyes tételeket szállítson le a város, másokat pedig emeljen fel. A miniszteri kívánság, illetve előírás figyelembevételével a díjtételek a következőképen alakulnának:

|   |          | Kövezet és útvám díja<br>1932-re | később |
|---|----------|----------------------------------|--------|
| Szarvasmarha, ló felhajtása után                      | db       | —24                              | —12    |
| Kisebb állatok után                                   | «        | —12                              | —12    |
| Kézvel vont könnyű jármű után                         | füresen  | —12                              | —12    |
|   | teherrel | —24                              | —20    |
| Egyfogatú jármű után                                  | füresen  | —50                              | —20    |
|   | teherrel | —50                              | —40    |
| Kétfogatú jármű után                                  | füresen  | 70                               | 30     |
|   | teherrel | 1—                               | —60    |
| Motorkerékpár után                                    |          | —24                              | —24    |
| Rendszerénél nagyobb jármű (bütorkocsi)               | füresen  | 1-60                             | 1-40   |
|   | teherrel | 2-40                             | 2-80   |
| Személyautó   | füresen  | 1-60                             | 1—     |
|   | teherrel | 2-40                             | 1-40   |
| Teherautó 3 tonna raksúlyig                           | füresen  | 2-40                             | 2—     |
|   | teherrel | 2-40                             | 2-80   |
| Teherautó 3 tonnán felüli raksúlyal                   | füresen  | 1-60                             | 1—     |
|   | teherrel | 1-60                             | 2—     |
| Pötkocsik 3 tonnáig                                   | füresen  | 2-40                             | 1-40   |
|   | teherrel | 2-40                             | 2-80   |
| Pötkocsik 3 tonnán felül                              | füresen  | 5—                               | 3—     |
|   | teherrel | 5—                               | 5—     |
| Kisebb magánjárok, szántó- és vontatógépek, traktorok |          | 5—                               | 3—     |
| Nagyobb magánjárok, gőzcséplők, gőzhengerek stb.      |          | 5—                               | 5—     |

Ezek azok a módosítások, amelyeknek eszközölését a kereskedelmi miniszter szükségesnek tartja, viszont a közgyűlés fog határozni abban a tekintetben, hogy a szabályzatot hogyan módosítsa. Ez a tervezet a vámtételek megváltoztatásával részben a mezőgazdaság helyzetére való figyelemmel a falusi fuvarok díjtételeit csökkenti, részben pedig tekintettel arra, hogy a teherautók erősebben veszik igénybe az utakat, ezeknek díjtételeit emeli. A tervezet minden valószínűség szerint még januárban közgyűlés elé kerül és annak határozatát a kereskedelmi miniszterhez kell felterjeszteni elbírálásra.

**A városok költségvetéseit is felülvizsgálja a hatos bizottság.** A pénzügyminisztériumban a hatos bizottság rendszeresen felülvizsgálja a törvényhatóságok, városok és községek költségvetéseit. Nemesak azt ellenőrzi, hogy a megkívánt redukción keresztül-vitték-e, hanem abból a szempontból is átvizsgálja a költségvetést, nincsenek-e benne tételek, amelyek a lineáris költségleszállításon felül megtakaríthatók? Egyszersmind a költségvetések realitását is ellenőrzi a hatos bizottság, nehogy a tételek között olyan bevételeket szerepeltessenek, amelyek nem állanak arányban a gazdasági viszonyokkal. A hatos bizottságnak ez a munkája előreláthatóan február közepéig tart, azután kerül a sor az állami üzemek, illetve az oly részvénytársaságok és egyéb alakulatok felülvizsgálására, amelyeknél az államnak jelentékeny érdekelt-sége van.

**A belügyminiszter jelentősen módosította Kecskemét költségvetését.** A karácsonyi ünnepekre érkezett le Kecskemét városához a belügyminisztériumból a város folyó évi költségelőirányzata, amely 5,765.828 pengő szükséglet, 4,862.253 pengő fedezet mellett az 50 százalékos pótdadóval 472.950 pengő hiányt mutatott ki. A belügyminiszter a módosításokkal a szükségletet 5,624.194 pengőre

csökkentette, a fedezetet pedig 4,918.457 pengőre emelte. A hiány 705.737 pengő lenne, amelynek fedezetére a miniszter a pótdadónak 50 százalékról 82 százalékra való felemelését látja szükségesnek. A város által javasolt módot, hogy az 50 százalékos pótdadón felüli hiány fedezetére az 1925—1929. évi kövezesi költségmegtérítéseket számolják át a tőke alapról a háztartási alap javára, nem hagyja jóvá, mert az már mint rendkívüli fedezet szerepel. A miniszteri leirat ezen részével kapcsolatban Zimay Károly polgármester kijelentette, hogy a 32 százalékos pótdadókülönbözet kikerülhető lesz, amennyiben a december elején letárgyalt 557.000 svájci aranyfrankos kölcsön terhére átvállalható. A miniszteri jóváhagyás különben több fontos utasítást tartalmaz. Az összes üresedésben levő állások kiadásait törölte a miniszter. Magasnak találja a javadalmi hivatal, erdőgazdaság személyi kiadásait, létszámcsökkentést talál szükségesnek. Az egyházak segélyezését is redukálni kívánja. A könyvtár, levéltár, múzeum, továbbá az építészeti osztály, mérnöki hivatal, közügyi és kihágási bíróság egyesítésére, illetve összevonására is lehetőséget lát. A nyugdíj-százalék emelése hozott határozatnak a nyugdíjasoknak érintő részét nem hagyta jóvá.

**Februárra halasztották az egyfázisú textilforgalmiadó életbe-léptetését.** A pénzügyminisztérium rendeletterveze szerint az egyfázisú textilforgalmi adót tudvalevően január elsején akarták életbelepíteni. Az érdekeltek azonban kifogásolták a tervezett rendeletet, mely — a szakmában kialakult vélemény szerint — rendkívül súlyos terheket rótt volna úgy a textiliparra, mint a kereskedelemre is. A pénzügyminisztérium illetékes osztályának vezetője a legutóbb kijelentette, hogy a legnagyobb mértékben átérzi, hogy a rendelet eredeti formájában nem tartható fenn és ezért az egyfázisú forgalmi adót a jövő év január elsején nem léptetik életbe. A tervezetet újra megvitatják az érdekeltekkel, megbeszéljük a módosításokat, úgyhogy a módosított egyfázisú textil-forgalmiadó előreláthatóan csak február első napján lép életbe.

**Egyszerűsített kezelés az egri adóhivatalban.** Eger város képviselőtestülete a szeptemberi közgyűlésen kimondta, hogy a városi adóhivatal kezelésében újjászervezi, a közjóvédelmek körül eljárás egységesíti s egyszerűsíti és kártoték könyvelést vezet be. Az egyszerűsítés alapjául Frank Tivadar városi tanácsnok nagyvonalú tervezetét jelölte meg a képviselőtestület, amely tervezetét lapunkban is közreadtuk. Az egyszerűsítési munkálatokat még az ősz végén megkezdték és az együttesen kezelt közjóvédelmek rendje január elsejével életbe is lépett. A közönség szempontjából legfontosabb újítás az lett, hogy az üzemi pénztár, amely előbb a villanyirodában volt, átvitték a városi közpénztár helyiségébe. Ezentúl tehát a villany, víz és csatornailéteket a városi közpénztár helyiségében kell fizetni.

**Eger egyezkedése a csatornázási vállalkozóval.** Megírtuk leg-utóbbi számunkban, hogy az egri csatornázás vállalkozója 145.000 pengő vitás követelést támasztott Eger városával szemben. A város a szakértői vélemények meghallgatása után nem ismerte el a követelést teljes összegében, amiért is a vállalkozó pert indított. A december 29-én tartott tárgyaláson a járásbírósg folytatólagos tárgyalást tűzött ki január 26-ra. A pénzügyminisztérium azonban békés egyezkedés alapján szeretné elintézni a peres ügyet és vállalkozott is arra, hogy tárgyalni fog ilyen értelemben a vállalkozóval. Az első megbeszélést december 28-án kellett volna tartani a minisztériumban, de a közbejött akadályok miatt elmaradt. A város most értesítést kapott a minisztériumtól, amely szerint az egyességi tárgyalás határnapját január 15-ben állapították meg.

**800—820 millióra csökkentik az új állami költségvetést.** Korányi Frigyes báró pénzügyminiszter nyomban hivatalbalépése után kiadta az utasítást az 1932—33. évi állami költségvetés végleges összeállítására tárgyában. Az egyes reszortminiszterek saját hatáskörükben büdzséjüket legnagyobb részben már le is tárgyalták, a pénzügyminisztériumba előreláthatóan január közepéig az összes költségvetési tervezetek beérkeznek, ekkor kezdi meg Korányi pénzügyminiszter az egyes miniszterekkel való értekezéseit. Tudvalevően 830 millió pengő az az összeg, ameddig a jövő évi költségvetés terjedhet. Károlyi Gyula gróf miniszterelnök kijelentette már, hogy a kormány minden lehető eszközzel ebbe a keretbe fogja szorítani a költségvetést. Korányi pénzügyminiszter még ennél is messzebbmenő megtakarításokat kíván elérni. Ha az ezévi büdzsé átlagát vesszük, a hatosbizottság által eszközölt megtakarításokkal együtt körülbelül 853 millió az az összeg, amennyire a 890 millió költségvetést már eddig leszorítani sikerült. Károlyi miniszterelnök elgondolása szerint tehát a 23 millió pengőt kellene még lefaragni a költségvetésből, Korányi báró azonban 820 millióra, sőt esetleg 800 millióra óhajítja a büdzsét redukálni, amennyiben erre lehetőség nyílnék. Hir szerint a kormány utasítására megindultak a múlt héten azok a tárgyalások, amelyeknek célja a közigazgatás racionalizálására vonatkozó javaslatok megvalósításával, intézmények megszüntetésével és lebontásával és más radikális eszközök igénybevételével a legmesszebbmenő megtakarításokat elérni. Ily módon remélik, hogy 830 millió pengőre, sőt még ennél is kisebb mértékre tudják majd csökkenteni az 1932—33. évi költségvetést. Szó van újabb tisztviselői fizetés-csökkentésről is.

**Városi költségvetések a hatos bizottság előtt.** A 33-as bizottság 6-os albizottsága a városok f. évi költségvetéseit is átvizsgálja. Eddig Baja, Szeged és Sopron, a napokban pedig Hódmezővásárhely és Székesfehérvár költségvetéseit vizsgálták meg. A vizsgálóbizottságban a belügy- és pénzügyminisztereken s e miniszteriumok vezetőin és szakemberein kívül rendszerint ott vannak Teleszky János és Kállay Tibor nyug. pénzügyminiszterek is. A f. hó 11-én tartott vizsgálat alkalmával Hódmezővásárhely idei pótdóját 143%-ban, a kereseti adót pedig 7%-ban állapították meg. Hódmezővásárhelynek csak a városi kölcsön kamatszolgáltatása 40% pótdójt veszi igénybe. A városi kölcsönök után mintegy 350.000 pengőt kell éventéként fizetni, tőketörlesztésre túlnyomórészt kamat fejében s ebből 320.000 pengőt pótdójból kell fizetni, mert a kölcsönből létesített intézményei mindössze csak 30.000 pengő fedezettel járhatnak a kamatokhoz. Hódmezővásárhelynek ezt a hátrányos helyzetét az inproduktív befektetései idézték elő (kórház, fürdő, iskola). Mennyivel más Székesfehérvárnak a helyzete, ahol a kamatszolgáltatás évi 650.000 pengőt igényel, mely összegből 630.000 pengőt az üzemek fedeznek, úgyhogy csak 20.000 P esik a város polgárainak a terhére. Itt 56%-os pótdójt és 5%-os kereseti adót állapított meg a folyó évre a bizottság. F. hó 18-án Pécs és Debrecen város költségvetései kerülnek szőnyegre, majd pedig Miskolc és Kecskemét. A megyei városok közül Nyíregyháza, Szentes és Kőszeg kerülnek legközelebb sorra.

**Győr idei háztartásának deficitje.** A város közgyűlése december 29-én foglalkozott a város 1930. évi gazdálkodásának mérlegével. Míg a legutóbbi szeptemberi zárlat 350.000 pengő deficitet mutatott ki, addig a novemberi zárlat szerint a város gazdálkodása az idén 315.000 pengő hiánnyal fog zárulni. Ebből a hiányból 86.500 pengőt az inségakció kiadásai okoztak, úgyhogy végeredményben a város háztartását, illetve gazdálkodását illető hiány 228.000 pengőben fog jelentkezni. A zárlati kivonatnak ezeket az adatait a kisgyűlés tudomásul vette és azt javasolja a közgyűlésnek, hogy az inségakció 86.500 pengős hiányát átmenetileg fődözzék a városház bővítésére tartalékolt összegből, a hiány további összegének fődözéséről pedig akkor gondoskodjanak, ha a zárószámadás elkészül és így a végleges eredmények ismeretese lesznek. Nagyon valószínű, hogy a hiány fődözetere vonatkozóan a javaslat akkor sem lehet más, mint az, hogy ideiglenesen fődözzék azt a tartalékokból, vagy pedig a hiányt vigyék át az 1933. évi költségvetés terhére. A közgyűlés ilyen értelemben határozott.

**Földvalutát javasolt 72 debreceni városatya.** Különös indítványról tárgyalt legutóbb Debrecen város közigazgatási bizottsága. Hetvenkét városatya javasolta, hogy írjanak fel a kormányhoz, hogy vonja vissza a Nemzeti Banktól a bankjegykibocsátás jogát és a magyar állam az eddigi aranyfedezet eljétésével térjen át a földdel fedezett pénz kibocsátására. Ez a terv külföldön is, nálunk is több ízben felmerült az utóbbi hónapokban, de a gazdasági és pénzügyi szakemberek mindannyiszor rámutattak, hogy állandó értékű pénz alapja nem lehet a föld, amely nem nemzetközi érték. Debrecenben is széles vita folyt az indítvány körül s végül is megállapították, hogy ez a tárgy mélyrehatóbb előkészítést igényelne.

**Január 31-ig lehet felmondani a rögzített adókat.** Minden olyan adófizető, akinek az 1931. évi általános kereseti adóalapja, továbbá jövedelmi adóalapja a 10.000 pengőt, vagy adóalapja pedig a 200.000 pengőt nem haladja meg és így adóalapja az 1932. évre változatlanul volna fenntartandó, szabályszerű adóvállomás csatolása mellett január 31-ig kérheti adóalapjának újra való megállapítását, ha az 1931. évre megállapított adóalapokat jövedelmi, illetőleg vagyoni viszonyaihoz képest soknak tartja. Az adófelmondás iránti kérelem bélyegmentes s azt a szabályszerű adóbevallással együtt kell benyújtani az illetékes adóhivatalnak. Az adóalap újra való megállapítására irányuló kérelmet indokolni kell. Ilyen indok a jövedelemnek vagy a vagyonnak csökkenése, az előző évinél alacsonyabb értékesítési árak, avagy az a tény is, hogy az adó már a múlt évben túl magas volt.

## KÖZÉPÍTKEZÉS

**Győr város vitája az útépítő vállalkozóval.** A budapest—bécsi országút győri átkelő szakaszának megépítésére a város annak idején a Schlichter-cégnek is adott megbízást. A végelszámolásnál azután differenciák támadtak. A cég ugyanis azon az alapon, hogy az útalap elkészítéséhez az előírásnál jobb anyagot, bazaltkővet használt, többkövetelést támasztott a várossal szemben és végeredményben az út megépítéséért 287.000 pengőt követelt a várostól. Ezzel szemben a követelésből az építés vezetősége 254.000 pengőt ismert el érvényesnek, míg a város építészeti bizottsága a cég járandóságát 269.422 pengőben, a felülvizsgáló bizottság 271.313 pengőben, a pénzügyi bizottság pedig 271.881 pengőben állapította meg. Ilyen előzmények után került nemrégiben az egész kérdés a város jogügyi bizottsága elé, amelynek arra vonatkozóan kellett véleményét adnia, hogy a cégnek a bazaltkő

fölhasználása folytán van-e jogigénye többkövetelésre. A jogügyi bizottság megtárgyalva a kérdést, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a bazaltkővet a cég saját felelősségére használta az építkezésnél és így többkövetelésre semmiféle jogigénye nincs. Ugyanígy nem ismerte el a jogügyi bizottság a cégnek azt a négy és félezer pengős többkövetelést sem, amelyet a vállalkozó azért támasztott, mert az utat kétcentiméteres fedőhomokrétéggel látta el. A bizottság megállapítása szerint ugyanis erre a homokfedőrétegre csak a bazaltkő miatt volt szükség, az egyébként nem kellett volna és így a többkövetelés itt sem jogosult. Megállapította azonban a bizottság, hogy egyik munkatételnél a vállalkozónak 230 pengős többkövetelése jogosult és ezek figyelembevételével a cég 287.000 pengős követeléséből 265.845 pengőt minősített jogosnak. Mindezek alapján a polgármester a december 29-iki kisgyűlésnek azt javasolta, hogy a jogügyi bizottság álláspontjára helyezkedve, a végelszámolást 265.845 pengőben állapítsák meg. A kisgyűlés a polgármester javaslatát fogadta el, kimondta, hogy a cégnek azt a kérelmét, amely időközti kamatok címén külön két és félezer pengő megtérítését kéri a várostól, elutasítja, a hatévi ingyenes karbantartás kezdő idejét 1931 május 22. napjában állapítja meg és a közgyűléshez ilyen értelemben terjeszt be javaslatot. Az országút másik szakaszát topeka-burkolattal a Magyar Ászfalt Rt. készítette el, aminek végelszámolását 249.754 pengőben javasolta a kisgyűlés megállapítani. A december 30-án tartott közgyűlés a javaslatok értelmében határozott.

**Megállapították a csatornázási pályatételi tárgykörét.** A Mérnökegyesület 1931/32. évi Kossuth közgazdasági pályázatának bírálóbizottsága »Az alföldi városok csatornázása és vizellátása« címmel kiírt pályakérdés tárgykörét a következőképpen állapította meg: I. Vizvezeték. 1. A vízbeszerzés legegyszerűbb módjai (elő vízfolyások, ártézi kutak, mélyfúrások), viztisztítás és esetleges hűtés. 2. A vízszükséglet, különös tekintettel az Alföld klimatikus viszonyaira és figyelemmel a jövőbeni fejlődésre. 3. Az elosztóvezeték, vízleadás és vízdió. 4. A vízvezeték és csatornázás összefüggése. II. Csatornázás. 1. A síkvidéki városok csatornázásának fejlődése. 2. A csatornázással kapcsolatban megoldandó kérdések. 3. A levezetendő vizek mennyisége és minősége. 4. A számbavehető csatornázási módszerek, azok előnyei és hátrányai, tekintettel az alföldi viszonyokra. 5. A szennyestől való megszabadulás (tisztítás) és értékesítés módjai.

**Pécs előleget kapott az útépítési inségmunkákra.** A pécsi útépítési inségmunkák kivételére első részletként a kereskedelemügyi miniszter 15.000 pengő előleget utalt ki, melyből 10.000 pengőt a vármegye, 5000 pengőt pedig a Pécs város részére engedélyezett inségmunkákra használnak fel. A város részére kiutalt 5000 pengő előleget az alábbi munkákra használják fel: Alsó Makár-út kiépítésére 1300 méter, Diósi-út kiépítésére 1400 méter, pécsvárad országút kiépítésére 1600 méter, mohácsi országút kiépítésére 1100 méter, összesen 7600 méter. Továbbá kiutalt a kereskedelemügyi miniszter a mecseki tudószanatórium számára a 14.500 köbméter föld egyengetési munkáira 36.000 pengőt. A munkálatokat házikezelésben hajtják végre.

**Tavasza elkészül a szekszárdi strandfürdő.** Vitéz Vendel István polgármester kezdeményezésére Szekszárd város felkes közönsége létrehozta a Strandfürdő-részvénytársaságot. Körülbelül 55.000 pengő készpénz áll már rendelkezésre és meg is indult az őszi munka a város által adott 3500 négyzetöles telken. Az ártézi kút is elkészült és megindult a földfeltöltési munka is. A tervek is készülnek, bár a tervpályázat eredménytelen volt, most azonban házilag készített a részvénytársaság terveket. A jövő hónapban valószínűleg meg fogják tartani a versenytárgyalást és márciusban megindulhat az építkezés. Remélhetőleg május végén avatják fel a fürdőt ünnepélyesen, esetleg országos versenyek keretében.

**Újpesten véget értek a kórház munkák.** Újpesten befejezéshez közeledik a népjóléti minisztérium felülvizsgáló munkája, a járványkórház építése ügyében. A minisztérium szakemberei pontról-pontra megvizsgálták az építkezés minden részletét, megállapították a költségeket s az egész építkezés aktái rövidesen a képviselőtestület szakbizottságai elé kerülnek. Ezt követően sor kerül a kórház berendezésére. A járványkórház építkezésének elszámolásával befejeződik Újpesten az a korszak, amely egész sereg új intézményt adott a városnak. A városi kislakások, a hatalmas Horthy Miklós-szakiskola, az utcaővezékek egész sorozata után az új járványkórház zárja le azt a tíz esztendő, amely Semsey Aladár polgármester vezetése alatt Újpesten valóban az alkotások évtizede volt. A sivar kilátások ellenére is azonban gondolni kell valamiképpen a visszaesés megakadályozásáról. Az elkövetkezendő év feladatairól Major Gyula városi képviselő, a Keresztény Községi Párt elnöke bizakodó nyilatkozatot tett. Megállapítja abban, hogy teljes erővel gondoskodni kell az inségések támogatásáról és örködni afelett, hogy a város intézményei a rosszul értelmezett takarékoság miatt visszafelzárkóznak ne induljanak. Remélni kell különben, hogy a depressziót ismét felválthatja a fokozottabb munka korszaka, ami, or is pótolni lehet majd azokat a hiányokat, amelyek még valóban mutatkoznak.

## KÖZALKALMAZOTTAK

**A kormány reaktiválja a nyugdíjasokat.** A pénzügyminiszter, megbízható hír szerint, átiratot küldött a miniszteriumoknak arról, hogy a jövő költségvetési év kezdetétől, július elsejétől, a hivatalokban megüresedő állásokra nem szabad új alkalmazottakat felvenni, hanem a nyugdíjasokat kell szolgálatra berendelni. Az átirat hangsúlyozza, hogy a fiatalabb nyugdíjasok már maguk is többször kérték a reaktiválásukat s mivel a nyugdíjasok munkábaállítása a kiadások apasztása végett most célszerűnek látszik, szigorúan be kell tartani azt az utasítást, hogy csak nyugdíjas tisztviselőkkel lehet az üres állásokat betölteni. A szociális szempontból igen kifogásolható rendelet nagy nyugtalanságot kelt mindenfelé, mert végeredményben annyit jelent, hogy a kormány teljesen elzárja az utat a fiatalok elhelyezkedése előtt.

**Nem lehet emelni a nyugdíjasok nyugdíjjárulékát.** Kecskemét város közgyűlése, mint emlékeztetés, annak idején a nyugdíjjárulékot két százalékról öt százalékra emelte, egyéb pótlékok után pedig tíz százalékot állapított meg, amivel 70.000 pengő bevétel-többlet származott volna. A nyugdíjasokra vonatkozó részt azonban — a minap érkezett leirat értelmében — nem hagyta jóvá a belügyminiszter, miután járulék fizetése csak a tényleges szolgálat után lehet kötelező. Ilyenformán 34 ezer pengővel kevesebb lett a bevétel.

**Győr is felír a nyugdíjak leszállítása ellen.** A nyugdíjasok illetményeinek leszállítása ellen, mint arról megemlékeztünk, Szeged városa fölírta a kormányhoz. Ezt a föliratot Szeged pártolás céljából megküldte többek között Győr városának is. A december 30-án tartott közgyűlés el is határozta, hogy a nyugdíjak leszállításával kapcsolatban föliratot intéz a kormányhoz és a rendelet módosítását kéri olyan értelemben, hogy a nyugdíjakat, illetve az aktív közalkalmazottak illetményeit csak akkor szállítsák le a rendeletben megállapított százalék erejéig, ha az illető közalkalmazott nőtlen vagy hajadon. A családosok illetményeinek leszállítását szociális okokból családtagjaik számának figyelembevételével állapítsák meg. Amennyiben férj és feleség mindketten közalkalmazottak, gondoskodják a kormány arról, hogy ideiglenesen, míg az állam pénzügyi helyzete így kívánja, csak az egyik házastárs kapjon az államtól lakbért, a másik ne. A közgyűlés az indítványt a hozzáfűződő

indítványt a kormányhoz küldte, amelyre a kormány válaszában fogadta el. A közgyűlés a következőképpen foglalta meg a döntését: A közalkalmazottak illetményeinek leszállítása a D. S. A. V. kék betétlap alapján a D. S. A. V. vonalain 1932 január 31-ig bezárólag vehető igénybe, ha a vonatkozó MAV arcképes igazolványok a MAV által 1931. vagy 1932. évre már érvényesítve vannak. 1932 február 1-től kezdve csakis azon 1932. évre már érvényesített MAV köztitisztviselői arcképes igazolványok alapján válthatók kedvezményes áru menetjegyek, amelyeknek kék betétlapja az 1932. évre szóló érvényesítési bélyeggel el van látva.

**Nem tölthetők be a községeknél megüresedő állások.** A belügyminiszter rendeletet intézett az összes megyei törvényhatóságokhoz, amelyben közli, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértőleg rövid idő alatt megalkotja a községek új normálstátusát. Addig is, míg ez megtörténik, a községeknél megüresedett jegyzői, kezelői, díjnoki, orvosi és állatorvosi, valamint egyéb állások betöltése minden körülmények között függőben tartandó.

**Csökkentik a többszörös állami jövedelmeket.** Az újesztendő első hetében ért véget annak a nagyterjedelmű kimutatásnak az elkészítése, amelyet a magyar kormány az állami élet minden ágazatában működő alkalmazottak különböző helyeken és címeken élvezett jövedelmeiről állított össze. A következő intézkedés ez ügyben az lesz, hogy a miniszterek egyenként teszik meg sürgős intézkedéseiket, amelyeknek alapelve az, hogy illetményeinek ötven százalékán felül senki semmiféle címen más forrásból eredő jövedelmet ne élvezhessen.

**Kecskemét tisztviselői újévkor nem kaptak fizetést.** Szomorú szilvesztere és újéve volt a kecskeméti városi alkalmazottaknak, mert nem kaptak fizetést, sőt a városi pénztár azt sem tudta megmondani, hogy a járandóságok folyósítására mikor lesz elegendő bevétele. A körülmények szerencsétlen összejártása okozta ezt a kellemetlen fennakadást, mert egyébként, mint Zimay Károly polgármester kijelentette, a város fizetőképessége nincs veszélyeztetve. A hiba az, hogy a haszonberek nem folynak be s a városnak az adót nem fizetik, mert nem tudják fizetni. A városnak 1,300.000 pengő kintlévősége van. A polgármester 1-én felhívást intézett a város adósaikhoz, hogy az adósságokat fizessék be. A polgármester egyébként megcáfolta azt a hírt, hogy birkával és borral fizetik ki a tisztviselőket.

Utóbb értesülünk, hogy január 4-én a tisztviselők is megkapták félhavi fizetésüket. A kifizetés úgy vált lehetővé, hogy a házipénztárhoz néhány ezer pengő befolyt.

**Országos tűzoltótisztképzőtanfolyam.** A belügyminiszter — kellő számú hallgató jelentkezése esetre — engedélyezte a Magyar Országos Tűzoltótisztképző Tanfolyam IV. évfolyamának március 1-től hat hónapon át való megtartását. A hallgatók a gyakorlati ismeretek (gyakornoki szolgálat) egy részét az arra kijelölt városokban sajátítják el. A tanfolyamra elsősorban azokat veszik fel, akik már hivatásos tűzoltótiszt, illetve tűzrendészet

felügyelői állásban vannak és akiket felettes hatóságuk küld ki a tanfolyamra. A hallgatók a tanfolyam tartamára iskolai fegyelem alatt állanak és rendszeres tűzoltói szolgálatot is teljesítenek. A tanfolyam parancsnoksága felhívja mindazokat, akik a tanfolyamot elvégezni óhajtják, hogy kétpengős okmánybélyeggel ellátott és kellő okmányokkal, valamint a felvételi díj befizetését igazoló befizetési lapszelvényvel felszerelt kérvényüket legkésőbb február 28-ig a tanfolyam parancsnokságához (Budapest, Kúnt utca 2.) küldjék be.

## KÖZEGÉSZSÉGÜGY

**Debrecen kötelezővé teszi a féregirtást.** Debrecen város kisgyűlése határozatot hozott, amelynek értelmében a város lakosai költözködés előtt kötelesek lesznek féregmentesíteni lakásukat és bútoraikat.

**Rendelet a jégszükséglet biztosításáról.** A népjóléti és munkaügyi miniszter rendeletet intézett valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjéhez, melyben felhívja őket, intézkedjenek aziránt, hogy a vezetésük alatt álló törvényhatóság jégtermelői az élelmiszerek eltartására és a gyógycélokra szükséges, egészségügyi szempontból kifogástalan, megfelelő mennyiségű természetes jéggel láttassanak el, vagy pedig a jégszükségletek a jégtermelő gyáraknál szerződésileg biztosíttassanak.

**A szabad orvosválasztás mellett foglalt állást az orvoskongresszus.** A Magyar Országos Orvos Szövetség rendkívüli kongresszust tartott, amelyen ezernél több fővárosi és vidéki orvos jelent meg a pesti Vigadó nagytermében. Csilléry András nagyhatású elnöki megnyitó beszédében azt fejtegette, hogy a kongresszusnak az a célja, hogy új formát adjon az OTI-vel való megállapodásnak oly módon, hogy az orvosi társadalom minden rétege kenyérhez jusson. A másik cél: feltárni a szolidaritás jegyében azoknak a kollegáknak a helyzetét, akik keserves viszonyok között harcolnak a mindennapi kenyérért. Mihalovits Elemér főtitkár, Földváry József, Gellért Elemér, Fodor Imre, Bíró Ödön, Waldmann Dániel, vitéz Csik László, Kenessey Aladár, Fábián Dániel és Rab Károly felkutatása után a kongresszus elfogadta a szabad orvosválasztásról és a szabad orvosválasztásról szóló határozati javaslatokat.

**Rendület a városi orvosi állások betöltéséről.** A népjóléti miniszter az összes törvényhatóságokhoz rendeletet intézett, amely hivatkozással az 1908:XXXVIII. törvénycikkre, megállapítja, hogy a megyei városok tisztviselői szolgálatot teljesítő orvosaira nézve a tisztviselői minősítés kötelező. A törvény rendelkezése csak a rendezett tanácsú városok tisztviselői szolgálatot teljesítő orvosait említi, de a törvény szellemének felel meg az a gyakorlat, amely szerint iskolában tisztviselői állásokra csakis tisztviselői vizsgát tett egyén alkalmazható. Minthogy azonban a tisztviselői állások betöltésénél az eddig követett gyakorlatnak jogszerűsége való rögzítését közigazgatási szempontból feltétlenül szükségesnek tartja, elrendeli a miniszter, hogy a városi és vármegyei törvényhatósági tisztifőorvosi, járási és törvényhatósági városi tisztviselői állásra csakis oly gyakorlatra jogosított orvos nevezhető ki, illetőleg választható meg, aki tisztviselői minősítéssel is rendelkezik.

**Kiutalták a kórházak új ellátmányait.** A nyilvános betegápolás ügyét — mint ismeretes — a kormány szükségrendelettel újból rendezte. Az új rendelet értelmében az állam nem téríti meg teljes egészében a szegénybetegek behajthatatlan ápolási költségeit, hanem a pénzügyi és gazdasági viszonyokhoz igazodó, előre megállapított átalányt engedélyez a kórházak részére. Ez az átalányozási rendszer tulajdonképpen már két éve érvényben van s a szükségrendelet csak megerősítette a megkezdett gyakorlatot. Az évi ellátmányokat most állapította meg a népjóléti miniszterium és a január hóra esedékes összeget ki is utaltványozta. A kormány egyébként a most megállapított ellátmányhoz szükséges hitel rendszeres folyósítását kilátásba helyezte úgy a mostani, mint a jövő költségvetési évre.

**Átmenetileg bezárják a községi kórházat.** A népjóléti kormány értesítette a községi Betegház Egyesület vezetőségét, hogy az eddigi ellátmányt leszállítja 1000 pengőre. A kórház vezetősége miután megállapította, hogy ilyen állami támogatás mellett a kórházat fenntartani nem tudja, választmányi ülésén foglalkozott az új helyzettel. A választmányi ülés kimondta, hogy bár most már teljesen kilátástalan a helyzet, nem akarja a kórházat a téli hónapokban bezárni, hanem tavasz elején fogja a kórházat bezárni. A város reméli azonban, hogy addig mégis történik valami olyan változás, amelynek következtében mégsem kell ehhez az utolsó lépéshez folyamodni.

**Csökkentek Vácott a fertőző megbetegedések.** Vác város évről évről Hajagos tiszti főorvos előadta, hogy 1931-ben 381 gyerek született a múlt évi 439-cel szemben és 268 halt meg a múlt évi 206-tal szemben. Dacára, hogy a születési és a halálozási statisztika ennyit romlott, a város közegészségügyét kielégítőnek kell mondani, mert a fertőző betegségek, a tuberkulózis és a rák megbetegedések száma erősen csökkent, sőt alig volt. A vízvezeték vizét minden negyedévben megvizsgálták és kifogástalannak találták.

## KÖZLEKEDÉS

**Bódy Tivadar lemondott a HÉV elnök-vezérigazgatói állásáról.** Bódy Tivadar volt polgármester, a budapesti Helyiérdekű Vasutak elnök-vezérigazgatója a vállalat legutóbbi közgyűlésén bejelentette visszavonulási szándékát és kérte nyugdíjaztatását. Az igazgatóság igyekezett Bódyt elhatározása megmésztására bírni, az elnök-vezérigazgató azonban ragaszkodott szándékához, mire az igazgatóság sajnálkozással, egyben a vállalat élén szerzett kiváló érdemek legteljesebb elismerése mellett Bódy Tivadart vezetői állásában nyugdíjazta. Egyidejűleg az ügyvezető-elnöki széklet Kovács István, a Villamos Trust vezérigazgatójával töltötte be. Ez a lemondás nem érinti Bódynak a Novánál elfoglalt elnök-vezérigazgatói pozícióját, amelynek élén Bódy Tivadar továbbra is megmarad.

**Francia közgazdász utépítési terve.** Francia Delaisi neves francia gazdasági szakértő érdekes módon javasolja belevinni a gabonaválság megoldásába az utépítések problémáját. Abból indul ki, hogy nemcsak azért olcsóbb az amerikai gabona, mert hajóúton kerül az európai piacra. Az amerikai gabona olcsóságának az oka az, hogy a tökéletes közúti hálózat lehetővé teszi, hogy a termelőterületekről olcsón szállítsák a gabonát a vasúthoz vagy a kikötőkbe. Ezzel szemben Közép- és Kelet-Európában az utak járhatatlansága a termelőket jóformán elzárja a főútvonalaktól és a vasutaktól s rendkívül megdrágítja a gabona szállítását. Delaisi a válság megoldását úgy képeli, hogy Európa összes államait búzafogyasztói szempontból karteiba kell tömöríteni, meg kell állapítani a búzakenyér-fogyasztók számát és aszerint kell felszámolni a búzatermelőterületeket. Az amerikai verseny ellen pedig több ezer kilométer hosszúságú olyan utat kell építeni a búzatermő országokban, hogy a legjárhatóbb vidékekről is autóval lehessen a gabonagyűjtő centrumokba szállítani a búzát. Az utépítési akciót a terv szerint a bázeli Nemzetközi Fizetések Bankja finanszírozná és Finnországtól kezdve egész Görögorszáig az összes keleti államok bejelentenek az akcióban való részvételüket, aminek az ára, hogy az egyes államok bizonyos jövedelmeket lekötik a bázeli banknál az utépítési kölcsönök biztosítására. A nagyszabású utépítési programnak a megvalósítása azonban úgy történne, hogy a hitelt nyújtó nyugati államok jutnának az utépítéssel nagy megrendelésekhez. Éppen ez Delaisi elgondolásában az a pont, ami miatt magyar szempontból az egész tervet aggályosnak kell mondanunk.

**Nyereménykölcsönből lehetne folytatni az utépítést?** Koltai Mátyas, a Magyar Asphalt Rt. vezérigazgatója az egyik hetilap karácsonyi számában érdekes gondolatot vetett fel. Elképzelése szerint egy olyan belföldi utépítési kölcsönt kellene felvenni, melynek kötvényeit 50 év alatt nagy nyereseményekkel sorsolnák ki. Az ötlet megvalósítása esetén nagy tőke állana rendelkezésre az utépítések folytatásához. Koltai bizonyosra veszi, hogy a biztos elhelyezkedést kereső tőke szívesen fordul a szerencsejátékkal egybekötött sorsjegykötvények felé. A gondolatnak máris sok híve támadt szakkörökben. A »Vállalkozók Lapja« is állást foglal mellette, mondván, hogy az egész magyar utépítési társadalomnak meg kellene érezni azt, hogy Koltai tervének realizálása a lét vagy nemlét kérdésében jelent igen pozitív megoldást.

**Francia kísérletek a sinautóbuszokkal.** A francia MID1 vasúttársaság ismételt kísérleteket végzett új típusú, gázolajjal hajtott sinautóbuszokkal, abból a célból, hogy azokat majd azokon a vonalakon helyezze forgalomba, melyek még nincsenek elektrifikálva. A szóbanforgó jármű önsúlya 2000 kg gázolajjal együtt csak 6-5 tonna. Férőhelyeinek száma 61 és belsejében ezenfelül 1000 kg poggyász vagy helyett 21 álló utas részére van férőhely fenntartva. Összes terhelése 5-5 tonna lehet. Váza acélból készült, hossza 12, szélessége pedig 3 méter. A jármű Diesel-Junker motorral van szerelve, óránkénti sebessége 80 km-ig fokozható. A szóbanforgó sinautóbusz 100 km-ként 16 liter olajat fogyaszt. A Bordeaux—vernoni vonalon végzett kísérleti menetek alkalmával a jármű a 100 km-es szakaszt 22 megállással összesen 1 óra 45 perc alatt tette meg, míg ugyanazt a távolságot ugyanezen a vonalon a közönséges gyorsvonat 3 megállással mindössze 5 perccel rövidebb idő alatt futotta be.

**A MFTR egyelőre nem olvad be a MÁV-ba.** Úgy a 33-as, mint a 6-os bizottság behatóan foglalkozott a MFTR ügyével s mind a két bizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a MFTR adminisztrációját egyszerűsíteni kell. Ez a határozat tulajdonképpen kimerítette a MFTR szanálását, amely azóta nagy lépésekkel haladt előre. Beavatott helyről nyert értesülés szerint a MFTR szanálása már régen befejeződött volna, ha a pénzügyi helyzet nem válik ilyen súlyossá. A MFTR szanálása semmiképpen sem fog úgy megtörténni, hogy elveszti részvényszerűségi fermáját és beolvad a MÁV-ba. Legfeljebb arról lehet szó, hogy a MFTR-t pénzügyi helyzetének teljes tisztázása esetén a MÁV-hoz szorosabb kapcsolat fogja fűzni és ezzel elérik a MFTR ügymenetének egyszerűsítését és gyorsítását. A MFTR sorsára néve egyébként a döntést még tavasz előtt meg kell hozni, mert tavasszal megindulnak a hajójáratok, amelyeknek menetrendje is csak akkor készülhet el, ha a MFTR szanálása, illetve anyagi helyzetének tisztázása befejeződött.

## KÖZGAZDASÁG

**A városok a szénárak leszállítását követelik.** A közönség körében általános a panasz, hogy szénbányák a legutóbbi idők konjunkturáját érvényesítve, a szén árát ahelyett, hogy leszállították volna, megdrágították, holott a kormányrendelet, amely a külföldi szén behozatala elé gátat vetett, a hazai bányákat abba az előnyös helyzetbe hozta, hogy kapacitásukat erősebben kihasználva, kedvezőbb feltételek mellett tudnak szén termelni, mint azelőtt. A közönségnek ezt az általános panaszát tette magáévá Pécs város közgyűlése, amely ilyen főfogásból kiindulva, fölíratot intézett a kormányhoz az iránt, hogy az állam hasson oda, hogy a szénbányák a szén árát megfelelően leszállítsák. Pécs közgyűlése a fölíratot megküldte az összes törvényhatóságoknak azzal, hogy ilyen értelemben szintén intézzenek fölíratot a kormányhoz.

**A kecskeméti borpiacon könnyebbé.** A pénzügyminiszter ezer hektoliter borpárlat kifőzésére adott engedélyt a kecskeméti központi szeszfőzdének. A miniszter engedélye nagymértékben elősegíti a kecskeméti borok értékesítését és annál is inkább nagyjelentőségű, mert a borpárlat termelése 17.000 hektoliter bornak, tehát a város és környéke egész bortermelése egyhated részének feldolgozását teszi lehetővé.

**Törvény készül az ipari kontárak ellen.** A kisiparosok egyik legfőbb panasza köztudomásúan az, hogy a jogosulatlan iparizók elveszik a kisiparosoktól azt a csekély munkaalkalmat is, ami számukra kínálkozik. A kontárak ma már annyira elszaporodtak, hogy vannak helységek, melyekben több a kontár, mint az iparigazolvánnyal bíró iparos. Értesülésünk szerint a kereskedelmi minisztériumban már folyamatban van a kontártörvény előkészítése. A minisztérium a törvénytervezetet előbb az érdekeltekkel tárgyalja meg, azután sürgősen a törvényhozás elé kerül. A rendezés magva az lesz, hogy megállapítják a kontárkodás fogalmát, szigorítják a büntetéseket, gyorsítják a kontárak ellen való eljárást, bizonyos esetben lehetővé teszik azt, hogy a kontár szerszámai és gyártmányai lefoglalhatók és elkobozhatók legyenek, továbbá büntetéssel sújtják majd azt, aki tudva dolgoztat a kontárral. Miután az eddigi enyhe büntetésekkel szemben lényegesen szigorúbb büntetéseket léptetnek életbe, remélhető, hogy a kontárak száma a jövőben lényegesen csökkenni fog.

**A nagykorösi gyümölcs- és zöldségpiac.** A nagykorösi gyümölcs- és zöldségszállítások január első felében allandoan tartottak. A napi elszállított mennyiség egy-két vagonra tehető. December folyamán 45 vagon ment el. A gyümölcspiacon csakis alma kapható.

**A fővárosi hidépítések és a győri vagongyár.** Mint ismeretes, a Boráros-téri és óbudai új dunahidak megépítésének tervével kapcsolatban Győr városa annak idején abban a biztatásban részesült, hogy a győri vagongyár is kap egy bizonyos részt abból a nagy munkából, ami igen jótékonyan hatna az itteni munkanélküliség enyhítése szempontjából. A Boráros-téri hid építését, illetőleg a hozzá való vasalkatrészek elkészítését a közelmúltban már meg is kezdték. Ebből az alkalomból a győri kereskedelmi és iparkamara vezetősége lépéseket tett, hogy a győri vagongyár megkapja a kilátásba helyezett megrendelést. A helyzet azonban egyelőre úgy áll, hogy a Boráros-téri hid alkatrészeinek elkészítéséből aligha jut a győri vagongyárnak, mert azt a Máv-gépgyár egyedül végzi. A győri vagongyár csak akkor számíthatna megrendelésre, ha az óbudai hid építését is megkezdének.

**Egy tojásért két liter bor.** Hogy a bornak mennyire nincs értéke, legjobban illusztrálja, hogy a közelmúlt napokban Pécsen egy tojásért két liter bort is adtak. Akinek tehát 15—20 tojástyúkjá van, jobban jár, mint aki féléhdar szőlőt művel.

**Kölcsönt nyújt Miskolc parkettgyár alapítására.** Aczél Károly parkettgyáros azzal a kéréssel fordult Miskolc városához, hogy nyújtson részére 50.000 pengő kölcsönt parkettgyár alapítására. A részlet határozott, hogy a kölcsönösszeg felét az inség-alapból, a másik felét pedig az árvapénzekből folyósítja. A törvényhatósági bizottság négy tagja a városnak ezt a határozatát megfellebbezte a belügyminisztériumhoz.

**A hitelügyi rendelet módosítása.** Az Országos Hitelügyi Tanács január 4-én ülést tartott, amelyen a hitelügyi rendelet körül szerzett tapasztalatokat vitatták meg. A beható vita folyamán megállapították a rendelkezéseknek a gazdasági életre gyakorolt hatását. A részletes vita eredményeképpen megállapították, hogy milyen módosítások szükségesek. A Hitelügyi Tanács felterjesztést intéz a kormányhoz, melyben kéri, hogy a végrehajtási utasítást az előterjesztésben részletesen kimutatott módosításoknak megfelelően adja ki. A Hitelügyi Tanács ülésén a hitel- és kamatkérdésekkel nem foglalkozott, mert a decemberi ülés úgy határozott, hogy ezekben a kérdésekben csak akkor dönt, ha a Nemzeti Bank a hivatalos kamatlábat megváltoztatja. Az általános gazdasági érdekek megkívánják, hogy a magas kamatláb a viszonyoknak megfelelően mérsékeltesse. Pénzügyi körökben számolnak a Nemzeti Bank közeljövőben történő kamatlábcsökkentésével.

## KÖZIGAZGATÁS

A képviselőválasztók ez évi névjegyzéke marad érvényben 1933-ban is. A belügyminiszter értesítette a törvényhatóságokat, hogy takarékosági szempontból a törvényhozás útján érvényesíteni akarja a képviselőválasztók 1932-re érvényes névjegyzékét a következő, 1933-as évre is, és a névjegyzékösszeállítás előmunkálatait ennél fogva mellőzni rendeli. Javaslatával, mondja a miniszter, igen jelentékeny összegű kiadástól akarja megkímélni az államot. A rengeteg nyomtatvány és adminisztrációs kiadások ugyanis nagy összeget fennéne ki az új névjegyzék összeállításánál.

**Győr város pénzkészleteinek elhelyezése.** A város kisgyűlése azt javasolta a közgyűlésnek, hogy a jövő évben a városi pénzkészleteket azoknál a győri pénztételeknél és budapesti intézetek fiókjainál helyezték el, amelyek vesznek részt a város hitelügyeinek kielégítésében. A betéteket olyan arányban helyezik el, amilyen arányban az intézetek a városnak hiteleket folyósítottak, vagy folyósítanak. Amelyik pénztételek nincs ilyen viszonyban a várossal, ott a város nem helyez el betéteket.

**Rendelet a tűzoltók kötelező balesetbiztosításáról.** Keresztes-Fischer Ferenc dr. belügyminiszter körrendeletet intézett az összes vármegyék és városok törvényhatóságaihoz, amelyben felhívja a figyelmüket arra a körülményre, hogy az új tűzrendészeti kormányrendelet a tűzoltóság minden egyes tagját baleset és halálzás esetén biztosítani kívánja. E rendelet értelmében a belügyminiszter úgy intézkedik, hogy 1932 január 1-től kezdve a tűzoltóság minden egyes tagját, akár hivatásos, vagy önkéntes, gyári vagy kötelezett testületnek a tagja, a Magyarország Tűzoltószövetség segélyező pénztáránál biztosítani kell. A biztosítási díj személyenként évi 20 pengő, amelynek ellenében, ha a tűzoltót hivatásának teljesítése közben, tehát a szolgálat alkalmával baleset érné, napi 2 pengő segélyben részesül. Minden biztosított tűzoltó elhalálása esetén pedig egyszer és mindenkorra 1000 pengő segélyrészesedést kap az illetőnek családja, illetve törvényes jogutódja.

**Szigorúbban ellenőrzik a kivándorlókat.** A belügyminiszter körrendeletet adott ki, amelyben szabályozza a kivándorlók részére a kilépő állomásokat és a kivándorlás ellenőrzését. A kivándorlók a rendelet szerint csak abban Záhony, Sátorfalujárhely, Hidasnémeti, Bannócs, Somoskőújfalun, Szob, Komárom, Orosvár, Hegyeshalom, Sopron, Kőszeg, Szentgotthárd, Nagykanizsa, Murakeresztúr, Gyékényes, Magyarbóly, Kelebia, Szeged, Széreg, Lőkősháza, Biharkezes és Nyírbárány állomásokon léphetnek ki az országhatáron. Hajón Gönyű, Komárom, Esztergom, Szob és Mohács a kilépőhelyek. A kivándorlóknak az ország területének elhagyása előtt a megjelölt kilépő állomásokon az útlevélvizsgálatnál szabályszerűen kiállított útlevéllel kell igazolniuk, hogy jogosultak a kivándorlásra. A tengerentúli államokba kivándorolni szándékozók külön figyelemztetendők a hatóságok által, hogy az engedéllyel bíró hajótársaságok valamelyikével kötött szerződés nélkül útra ne keljenek, mert a határon való visszautasításnak vannak kitéve. Azok a kivándorlók, akik a megjelölt kilépő állomásokat kikerülik, vagy kikerülni akarják, vagy akik az ország területének elhagyása alkalmával az útlevélvizsgálatot teljesítő alkalmazottak előtt nem jelentkeznek, kihágást követnek el és 300 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntethetők, már amennyiben mulasztásuk súlyosabb elbírálás alá nem esik.

**A Takarékosági Bizottságot feloszlatta a kormány.** A kormány az Országos Takarékosági Bizottság feloszlásáról rendeletet adott ki, amelynek értelmében az 1928 február 10-én 610/M. E. szám alatt kiadott rendelet hatályon kívül helyezi. A miniszterelnök a Takarékosági Bizottság megszűnésével egyidejűleg a bizottság tagjait értékes munkásságuk megszűnése mellett megbízatásuktól felmentette.

**Baja tiltakozik az új vármegyeterv ellen.** Magyar Zoltán racionáló kormánybiztos egyik egyszerűsítési tervezete, mint ismeretes, Pestvármegye alsó részéből új vármegyét alkot Solt-Kiskun-Bács-Bodrog vármegye elnevezéssel. Az új vármegye székhelyéül a tervezet Kiskunhalast jelölte ki. Ez a terv nagy ellenkezéssel találkozott Baján és az egész maradék Bácskában. A bajaiak azzal érvelnek, hogy Baját semmiféle gazdasági kapcsolat nem fűzi Kiskunhalashoz, a csonka Bácska gazdasági szálai pedig Baján futnak össze. Kulturális szempontból is elképzelhetetlennek tartják a bajaiak, hogy Kiskunhalast Baja városa fölé helyezték. Tiltakoznak az ellen is, hogy megszüntessék a maradék Bácska önállóságát. Itt említjük meg, hogy Kalocsán is élénk megvitatást a közigazgatást racionalizáló tervezet. Kalocsán az a terv látszik legszimpatikusabbnak, hogy ha Pestmegyét kettéválasztják, akkor Kalocsa városát az új Solt-Kiskun-Bács-Bodrog vármegyéhez csatolják. A kalocsaiak szerint a vármegyei székhely Baja legyen, a törvényszéki székhely Kalocsa. Azt hisszük sem a bajaiak, sem a kiskunhalasiak nem érnek célt, mert hiszen a racionalizálás épen minél nagyobb vármegyék kialakítását teszi szükségessé. Nem a nagy vármegyét kell tehát megosztani, hanem a kisebbeket összevonni.

## KÖZMŰVELŐDÉS

**Értékes ajándékot kapott az egri múzeum.** Molnár Kálmán pécsi egyetemi tanár annak idején az egri jogakadémia tanári székéből vonult be katonai szolgálatra, mint a 10. magyar királyi honvédezed tartalékos főhadnagya. A tudós jogtanár Przemysl várában a legendás ostrom idején a Tábori Újságot szerkesztette. E történelmi érdekességű újságból, amelyben Gyóni Géza költő legszebb háborús versei először láttak napvilágot, a hadifogságon keresztül is sikerült megmenteni egy, az összes megjelent újságpéldányokat tartalmazó kötetet. Ezt a professzor most az egri múzeumnak ajándékozta.

**Mozikban is engedélyezik a szírielőadásokat.** A közeli napokban belügyminiszteri rendelet jelenik meg, amely megengedi, hogy a vidéki városokban a mozgóképszínházakban minden külön engedély nélkül színi-, kabaré- és varietéelőadásokat tarthassanak. A belügyminiszter azért adta meg ezt a kedvezményt, mert sok vidéki városban nincs megfelelő színház, másrészt pedig sok a szerződés nélküli színész és artista, akik részére lehetővé kívánják tenni a megélhetést.

**A soproni főiskola megkapta a magántanári képesítés és doktoravatás jogát.** A kormány 1931. évi december 24-én kelt legmagasabb elhatározásával jóváhagyta a soproni bányá- és erdőmérnöki főiskolának a magántanári képesítésre és a doktorrá avatásra vonatkozó szabályzatait. A főiskolának ezzel az elhatározással teljesen egyenrangú lett úgy a hazai, mint a külföldi egyetemekkel és egyetemi rangú főiskolákkal. Az egyetemi rangnak, illetőleg a doktoravatás és a magántanári képesítés jogának két szempontból van rendkívül nagy fontossága a főiskolán. Az egyik az, hogy kiválóbb bányá-, kohó- és erdőmérnökeink nem lesznek kénytelenek ezentúl külföldre menni a doktorátus megszerzése céljából. A másik szempont, a magántanári intézmény komoly haszna a felsőoktatás területén. Az állam mai pénzügyi helyzetében ugyanis rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy bizonyos különleges tudománysszakok előadására nem kell kinevezett tanárról gondoskodni, minthogy ez a — gyakran teljesen díjtalanul dolgozó — magántanárokat is el fogják láthatni.

## SZÉKESFŐVÁROS

**Sípőcz Jenő rádióelőadása a főváros nyomorenyhító mozgalomáról.** Sípőcz Jenő dr., Budapest székesfőváros polgármestere január 10-én érdekes előadást tartott a rádióban »A székesfőváros tevékenysége a nyomorenyhítés terén« címmel. Szakszerűen ismertette a nyomor közigazgatását és megállapította, hogy úgyszólván az egész csonkaországnak minden baja, minden nyomorúsága a fővárosban sűrűsödött össze. A helyszínen kivizsgálta és állandó támogatásra szoruló nyomorgó családok száma meghaladja a hatvanezeret, úgyhogy a családtagokkal együtt legalább kétszáz ezer azoknak a száma, akiknek gyakran, sőt túlnyomórésztben meg a tengődéshez szükséges minimum is hiányzik. Beszámolt ezután a polgármester a főváros különböző akcióiról. Kilencvenhat főzőhelyen folyik az étkeztetési akció, amelyeken húsz ezer gyermeknek és harmincezer felnőttnek osztanak ki ebédet. Hetezer anya, csecsemő és kisdéd kap tejszegélyt. Kilencezer szegénygyermek kapott ruhát és eddig hetezer gyermekcipőt javítottak és talpaltak meg. A segítségek ezt a módját tovább folytatják. Kétezer teljes csecsemőkelengyét kaptak a szegény szülőanyák kölcsön. Hetvenkét vagón tüzelőszert osztottak eddig szét. Tizenkét melegdőszoza működik és már a napokban ezek száma húsz lesz. Tízezer ember kap naponta félkilogramm kenyert. 5700 élelmiszercsomagot adományozott a népjóléti minisztérium. A kormányzó akciója révén 10.000 csomag osztott ki. A kormányzó és a kormány áldozatkészsége tette lehetővé, hogy a Timót-utcai éjjeli menedékhelyen 360 hajléktalan kap hajlékot, meleglevest, sőt a katonai parancsnokság reggeli kávéhoz is juttatja ezeket a szegényeket. Előadása végén a polgármester bizalmát fejezte ki, hogy Budapest társadalma az emberi szolidaritásból a jövőben is példát fog mutatni és szeretetteljes összefogásban átszeli a kétszáz ezer inséget a mai szörnyű nyomorúságon.

**Külön árammértő-díjakat vezet be a főváros.** A székesfővárosi Elektromos Művek tarifareformjának keretében új bevételi forrásként, karbantartási díj címén javi díjat fognak szedni az árammértő órák után. Ezeknek a külön árammértő-díjaknak bevezetése, amit a takarékosági bizottság javasolt, másfélmillió pengő jövedelmet biztosítana a fővárosnak. Valószínű, hogy a tarifareformra vonatkozó javaslat részint a szakszervezetek, részint pedig a tanácsi tárgyalás során több változáson megy át, aminek az eredménye az lesz, hogy a szociális tarifa, vagyis a 2400 hektowatt fogyasztásig érvényes három és fél filleres áramdíj mellett jobban kiépítik azokat a kedvezményeket, amelyek kétféle áramdíjat biztosítanak a közönségnek.

**Rendszabályok a deficit elkerülésére.** A mai bizonytalan gazdasági viszonyok közt igen könnyen megeshetik, hogy a főváros előirányzott bevételei alatta maradnak a várakozásnak. Nehogy tehát a főváros bármikor is pénz nélkül maradjon, Spicz Jenő polgármester most két rendkívüli nagyfontosságú rendeletet bocsátott ki. Az egyik a hivatalokhoz és intézményekhez szól és az idej költségvetés tíz százalékának zárolásáról, a másik pedig az önálló vagyonkezelésű üzemek pénzügyi gazdálkodásáról intézkedik, továbbá a bevételek és kiadások havi eredményének betérjesztéséről, azok kivül negyedévi nyersmérlegek készítésére kötelezi az üzemeket. A korlátozások nem vonatkoznak a tisztviselők és alkalmazottak fizetésére, pótlékokra, közjogi szolgáltatásokra, adókra, magánügyi szerződés alapján esedékes kiadásokra. Azokat a kiadási tételeket, melyeket külön megjelölt bevételi forrásból kell fedezni, csak a tényleg befolyó összeg erejéig szabad felhasználni és csak akkor, ha a fedezeti alapul szolgáló bevételek befolyának. Jövőhagyott egyházi, társadalmi és egyéb egyesületi segélyekből havonta nem szabad többet kiutalványozni, mint az engedélyezett összeg egytizenkettedrészét. Ha ez a jövőhagyás nem az év elején történt, a jövőhagyott összeget a költségvetési év még hátralévő ideje alatt egyenlő havi összegekben szabad csak folyósítani. Ugyanígy kell folyósítani a népművelési bizottság és a testnevelési alap költségeihez való hozzájárulást is. Előlegeket csak a jelenleg is fennálló korlátozó rendelkezések alapján lehet kiutalni. Minden egyéb, az 1932. évi költségvetésben előirányzott kiadási tételnek tíz százalékát zárolni kell. Ez az összeg biztosíték a bevételnek esetleg bekövetkező csökkenésével szemben és ezért az év folyamán felhasználásra nem kerülhet. Az előirányzott kiadási tételek felhasználását tehát már a költségvetési év megkezdésekor ennek megfelelően kell beosztani.

**A fővárosi üzemek gazdálkodása.** A székesfővárosnak ma már mindössze 25 üzeme van, ideszámítva azokat is, amelyek mint részvénytársaságok működnek. Ezek közül ötöt találunk, amelyeket deficiteknek lehet mondani; a többinek mindnek van feleslegük és számottevő mértékben járulnak a községi háztartás terhehez. Veszteséges üzemek: az Autobuszüzem, a Szent Gellért-fürdő és szálló, a Széchenyi-fürdő, a Budai Hegypálya (síklő), a részvénytársaságok közül pedig a Vásárpénztár. Az autobuszüzem 1930. évi mérlege 1,855.735 pengő hiányt mutat, amelyből 1,016.899 pengő az 1929. évről áthozott veszteség, vagyis az 1930. évi üzletvitelnek tulajdonképeni vesztesége 838.835-59 pengő az értékcsökkenési tartaléknak 567.172 pengővel történő javadalmazása mellett. Az üzem nem bírja meg a mai kihasználtság mellett a befektetett tőke terheit és a tartalékok javadalmazását. A személyzet az üzemvitel mértékéhez nem nagy, az illetmények alacsonyak, jóval alatta maradnak a nagyobb üzemeknél meglévő javadalmazások mértékének. A Budai Hegypályánál jelentkező veszteség az Autobuszüzem versenyének a következménye. Az 1930. évben a 79.054.89 pengő kiadással szemben 70.295.83 pengő volt a bevétel, a hiány tehát 8759 pengő 06 fillér. A fürdőnk vesztesége a drága beruházásokból származik, amelyeknek a jövedelmezőségét a mai viszonyok között elérni nem lehet. A Szent Gellért-gyógyfürdőt és szállót a különféle kölcsönökből fedezett 11,161.387 pengő beruházás terheli, amely a kölcsönök árfolyamvesztéségeivel együtt 12,829.160 pengő s így tőketörlesztés és kamat címén évi 683.490 pengőt kellene az üzemnek fizetnie. Ez az összeg körülbelül a fürdő és szálló félévi összes bevétele s alig valamivel kevesebb a fürdő egész évi bevételénél. Ilyen összeget az üzemből a mai viszonyok között kihozni nem lehet. A Széchenyi-fürdőnek tíz millió pengő beruházás kamatait kell fizetnie az 1931. évi előirányzat szerint 423.124 pengőt kitevő összegben. Az üzem bevétele az 1930. évben 1,006.772 pengő volt, a kiadás 829.688 s így a kamatszolgálat céljaira mindössze 177.084 pengő 25 fillér állott rendelkezésre, anélkül, hogy a tartalékalapot bármily csekély összegben dotálni lehetett volna. A strandfürdő és népfürdő építkezése az 1927. évben közel négy és fél millió összeget emésztett föl. Nemcsak a mai viszonyok között, de teljesen rendezett gazdasági helyzetben sem lehet strand- és népfürdőnél ilyen nagy befektetést megfelelően gyümölcsöztetni. Ezért az üzemvitelt hibáztatni nem lehet. A Vásárpénztár hiányait a bér gazdaságokba fektetett összegek okozták, amelyek a mezőgazdasági helyzet megromlásával immobilokká váltak és nem nyílt mód arra, hogy a kölcsönök alakjában beruházott tőkék a gazdaságokból kivonhatók legyenek. A többi üzemek mind aktívák és segítségük által a központi háztartás nehéz pénzügyi helyzetét már sokszor sikerült aránylag simán megoldani.

**Az üzemi alkalmazottak nyugdíjszabályzata.** A főváros törvényhatósága már két évvel ezelőtt elkészült az üzemi alkalmazottak nyugdíjait rendező szabályrendelettel és a múlt év közepén leérkezett az üzemi nyugdíjak kormányjövahagyása is. Két szabályzat készült, az egyik a tisztviselők és egyéb alkalmazottakról, a másik pedig az üzemi munkások öregség és rokkantság esetére való ellátásáról. Az üzemi nyugdíjszabályzat az idén feltétlenül életbelép. Különböző egyéb okoktól eltekintve, az is késleltette az életbelépést, mert időközben történt a fizetések és a nyugdíjak kormányrendeletekkel való redukciója, márpedig az üzemi nyugdíjaknak ezekre a rendeletekre tekintettel kellett lenni s azokhoz

alkalmazkodni kellett. Az üzemi nyugdíjakhoz szükséges kiadásokra a költségvetésben külön fedezet nincs, de nem is kell, mert minden üzemnek megvan a maga nyugdíjalapja s ezek az alapok rendelkeznek azokkal az anyagi erővel, amire szükség lesz. Minden esztendőben rendszeresen dotálni fogják az üzemi nyugdíjalapokat, azonkívül, hogy rendszeres jövedelme is lesz az alapoknak az alkalmazottak jövedelmeiből levont nyugdíjárulékokból. Mivel a szabályrendelet és a kormányjövahagyás 1929. január 1-ben állapítja meg a szabályzat érvényességét, ennél fogva természetesen 1929. január 1-ig visszamenően történik meg a rendezés is mindazok számára, akik abban az időben már megszerezték a nyugdíjjogosultság feltételeit. Az üzemi nyugdíjszabályzat életbelépését értesülésünk szerint nyomon követi az üzemi státuszrendezés, az üzemi alkalmazottak illetményeinek általános rendezése.

**Trolleybusok a Belvárosban.** Annak idején hírt adtunk arról, hogy a BSzKRT kísérletezéseket akar folytatni a külföldön bevált trolleybusokkal, amelyek szabadon közlekedő autobusok, azonban a hajtóenergiát a villamosok felső vezetőkeiből kapják. Eleinte úgy tervezték, hogy az új járművet külföldről hozatják, utóbb azonban a Ganz-gyárnál rendelték meg, ahol máris előrehaladott stádiumban van az első trolleybus előállítás. Értesülésünk szerint márciusban már üzembe is kerül az első trolleybus, amelyet egyelőre a Belvárosban keresztül a Kálvin-térről a Dunapartig állítanak forgalomba.

## IRODALOM

**Beszámoló a berlini építésügyi kiállításról.** Berzenczey Domokos, szegedi műszaki főtanácsos szerkesztésében »A Városépítési időszerű kérdései« főcímmel érdekes kiadvány jelent meg, amely alcíme szerint a városi mérnökök tanulmányúti beszámolóját tartalmazza a berlini építésügyi kiállításról. A kiadványban foglalt tanulmányok azonban sokkal tovább mennek egy egyszerű beszámolóhoz, mert a Németországban látottakkal kapcsolatban kiterjeszkednek a legaktuálisabb városépítési kérdésekre. Tulajdonképpen két részre tagozódik a kiadvány. Az első részben találjuk a berlini tanulmányútról és a berlini lakásügyi kiállításról szóló cikkeket. Nem kevesebb, mint 42 műszaki szakember — köztük országos nevűek — ismerteti ebben a részben Berlin városépítészeti jelenlegi állását s ezzel kapcsolatban a német városépítészeti törvényalkotást, telekpolitikát, a városzabályozási elveket, Berlin új lakótelepeit stb. Ezenkívül szociális szempontból írott cikkeket is találunk, mint például a jövedelem és lakber viszonyának, a népjólét és a lakáskérdés összefüggésének fejtegetését stb. A kiadvány második része a városépítészeti törvényalkotásokkal foglalkozik. Tatits Árkád bevezetése után Berzenczey Domokos részletesen taglalja az európai államok városépítészeti joganyagát, majd tanulmányozza a magyar városépítészeti rendelkezéseket, rámutatva a még szükségesnek ítélt teendőkre. Meg kell jegyeznünk, hogy a kiadványt, amelynek főcíme alatt — a számozás után itélve — további könyveket terveznek, a Magyar Vidéki Városok Kulturális Szövetsége és a Városi Mérnökök Országos Szövetsége adta ki. A könyvnek, valamint a tanulmányokat illusztráló rajzoknak és képeknek szép kiállítása dicséretre válik a szegedi nyomdának.

**Városkultúra** címen új városfejlesztési folyóirat indult meg, illetve a Szegedi Szemle a folyó évtől kezdve ezalatt a cím alatt fog megjelenni. Természetesen nem mireánk tartozik, de joggal felvetették több helyen azt a kérdést, hogy a mai válság gazdasági helyzetben, amikor a városok egyetlen szaklapjuk fenntartásának a szükséges feltételeit sem képesek biztosítani, időszerű-e még egy lap részére a városok támogatását igényelni.

## NÉPJÓLÉT

**Szeged is megszüntette a koldulást.** Bezdán János pápai prelátus, a szegedi Fogadalmi templom plébánosa, részletes tervet dolgozott ki a szegénygondozás gyakorlati megvalósítására. A tervet a város hatósága is elfogadta és ennek alapján már városzerte megkezdődött a gyűjtés a szegénygondozás céljaira. A társadalmi gyűjtés útján négy hónap alatt 100.000 pengőre számítanak. Az akció eredményeképp január elsejétől Szegeden megszüntették a koldulást.

**Százezer pengőre emelték fel az újpesti inségsegélyt.** A miniszterelnökségnél történt legutóbbi küldöttségjárásnak várakozáson felüli gyors eredménye lett. Január 5-én ugyanis kiszállt Újpestre Csepely népjóléti min. osztálytanácsos és Tarnay Árpád vármegyei másodfőjegyző és felülvizsgálták az újpesti inségakció mindenemű szükségletét. A felülvizsgálat eredménye alapján aztán Preszly Elemér főispán százezer pengőre emelte fel az újpesti inségakcióhoz való felsőbbhatósági hozzájárulást. Eszerint tehát Újpest március végéig havi húszezer pengő inségsegélyt kap. Ez a támogatás elegendő ahhoz, hogy a város az inségakció minden komolyabb nehézség nélkül lebonyolíthassa.

**Naponta 1350 ingyenebédet osztanak ki Budafokon.** A városban fokozódó gondot okoz az inségesek ellátása. A város népkonyháján, amelyet a Kossuth Lajos-utcában, a postahivatal átköltözése miatt megüresedett helyiségekben nyitottak meg, most már 1350 ingyenebédet osztanak ki naponta az inségeseknek. A lelkes budafoki misszióshölgyek fáradhatatlanul közreműködnek a városi népkonyha vezetésében. A népkonyhán előreláthatóan fokozni kell a napi ebédporciók számát, mert egyre többen jelentkeznek ebédellátásra az inségakció keretében.

**Több mint hétezer inségest segélyeznek Békéscsabán.** A város december 21-én tartott közgyűlésén Jánossy Gyula polgármester jelentést terjesztett elő az inségakció jelen állásáról. Az inségakció során 2271 családfő és 5501 családtag jelentkezett. Békéscsabán eddig 297 mázsa lisztet, 195 mázsa zsírt és 1904 mázsa fát osztottak ki. A karácsonyi alkalmával némi pénzsegélyt is kívánt a polgármester kiosztani és erre a célra 8000 pengőt kért megszavazni. Ebből a pénzből minden december 20-ig jelentkezett inséges fejenként és családtagonként 1 pengő segélyt fog kapni közvetlenül karácsony előtt. A felszólításokra válaszulva Jánossy Gyula polgármester kijelentette, hogy a szükségadó egyharmadának, valamint a társulati adó után fizetendő inségjárulék teljes összegének a város részére való átengedése ügyében már előterjesztést tett. A képviselőtestület ezután az inségesek karácsonyi pénzbeli segélyezésére 8000 pengőt szavazott meg.

**Az inségmunkák beosztása Esztergomban.** A városi inségakció keretében a következő útépitési munkákat végzik el: Báthori-Schultz Bódog-utcában négy méter szélességű makadámot építenek s a folyókát is kiépítik. A Szentgyörgy-utca terméskő kikövezést kap. Rendbehozzák itt a gyalogjárókat is. Az Árvaház-utcát szintén makadámmal burkolják. A munkák december 1-én kezdődtek meg és mintegy 30-35 ember kap itt alkalmazást. A Csarnok-utcában a gyalogjárót és a kocsitűt építik meg. A Villanytelep-utcát és a Felsőszérűt sort makadámmal látják el. A munkának napi díjazása 7 kg inségliszt és mindenki annyi napot dolgozhatik, ahány családtagja van. Az állami inségmunka keretében a Szentléleki-út teljes kiépítése fog megtörténni. Az útépités 8 km hosszúságban, az államépítészeti hivatal terve szerint indul meg. Ehhez a munkához a város kétezer m<sup>3</sup> mészkövet ad a városi mérnöki hivatal vezetése mellett. Esztergomban 250 fuvaros van és a szentléleki útépitéshez esztergomi fuvarosok között egy osztályt fel, hogy a szállítás után 1 m<sup>3</sup> fuvar díjat lisztben és gabonában fizetik, 3 m<sup>3</sup> díjat pedig adóhátralék fizetésére vonnak le. A napszám itt is 7 kg inségliszt. A kökitermelés már megindult, úgyhogy ezzel meg is kezdődik a Szentléleki-út varva-várt kiépítése.

**Szeged a szükségadó átengedését kéri az inségakciójaira.** Az általános és súlyos gazdasági helyzet, a napról-napra szinte rohamosan növekedő munkanélküliek és ellátatlanok száma fokozott mértékben követeli, hogy a városokban az inségakció minél szélesebb körre terjesztésként ki. Szeged törvényhatósági bizottsága most Debrecen város közgyűlésével hasonló szellemű feliratot intézett a miniszterelnökhöz és pénzügyminiszterhez, kérve, hogy a város területére kivetett és beszedett szükségadó teljes összegét az inségakciók fedezetéül engedjék a városnak. Az indokolás kifejti, hogy Szeged területén a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján a munkanélküliek száma 3591, a családtagokkal együtt 10.773. Ez azonban csak a nyilvántartott munkanélküliek száma, mert a városnak mintegy 12-13.000 inséges lakos ellátásáról kell gondoskodnia a helyi viszonyoknak megfelelő módon s ezen akció lebonyolítására az immár szigorúan redukált városi költségvetésben fedezet nem áll rendelkezésre. Nem kétséges az a kormány-nyilatkozatokban is megállapított tény, hogy az idei télen az inségakciónak különös figyelemmel kell lennie a nagyobb városokra, az ipari és kereskedelmi gócpontokra. Különösebben áll ez Szegedre nézve, ahol a súlyos elemi csapások miatt az inségesek száma a tavalyihoz képest jelentősen emelkedett s ahol főleg arra kell ügyelni, hogy az ne csak szorosan vett inségakció legyen, hanem a lehetőség szerint a munkanélküliséget is csökkentse.\*

**A szegedi menhely forgalma.** A szegedi menhely gondnoka most állította össze az elmúlt év kimutatását a menhely forgalmáról. Az elmúlt tizenkét hónapban összesen 15.829 férfi és 6355 nő vette igénybe az ingyen éjszakai szállást. A legfiatalabb vendég egy egyhónapos fiú és egy kéthónapos leánysecsemő volt, akik édesanyjuk karján kerültek be az éjszakai menhelyre. A legöregebb férfi nyolcvanegy éves, a legidősebb nő nyolcvanöt éves volt.

**Cegléd nem ad munkanélküli segélyt.** Január 9-én a szervezett munkások küldöttsége kereste fel Sárkány Gyula dr. ceglédi polgármestert hivatalában és azt kívánta, hogy a szakszervezetek kötelékébe tartozó munkások munkafeljesztés nélkül kapják meg az inségesek részére a kiosztandó segélyt. Szónokuk úgy vélekedett, hogy a szervezett munkásoknak minden ellenszolgáltatás nélkül meg kell kapniuk a segélyt. Sárkány Gyula polgármester válaszában kijelentette, hogy ő nem ismer szervezett és nem szervezett munkást, csupán munkanélkülit, illetve inségbejutottat. A segélyezés eddigi módján változtatni nem hajlandó. A választ a küldöttség tagjai tudomásul vették.

**A Társadalombiztosító szanalása.** A hivatalos lap december 30-iki száma a kormányrendeletét közzéte a betegségi és a bal-eseti biztosításról szóló és az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló biztosításról rendelkező törvények módosításáról és kiegészítéséről. A rendelet úgy intézkedik, hogy ha a betegségi biztosításban tartósan mutatkozó kezelési hiányt minden rendelkezésre álló egyéb eszköz alkalmazásával sem lehet kiküszöbölni, a betegségi biztosítási szolgáltatásokat a szükség mértékéhez képest időlegesen az alapszabályok megfelelő módosításával korlátozni kell. Így a segélyezési időtartamot 26 heti időtartamig le lehet szállítani, a táppénz mértékét a tényleges javadalmazás napi átlagának, vagy átlagos napi bérének 50 százalékáig lehet mérsékelni, a terhességi, illetőleg gyermekágyi segély mértékét a tényleges javadalmazás napi átlagának, vagy az átlagos napi béré 50 százalékáig lehet csökkenteni. A rendelet másik intézkedése szerint a népjóléti és munkaügyi miniszter az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatóságának meghallgatásával március 31-éig megállapítja az OTI tisztviselőinek és egyéb alkalmazottainak új (normal) létszámát. A miniszter felhatalmazást kap, hogy 1932 június 30-ig az OTI-nek azokat a tisztviselőit és alkalmazottait, akik az új létszám figyelembevételével feleslegesekké válnak, a tényleges szolgálat kötelekéből elbocsáthassa, tekintet nélkül arra, hogy végleges, vagy ideiglenes minőségű alkalmazottak. Január 1-től számított öt éven belül az OTI-nél tisztviselői állásra új alkalmazottat csak nyilvános pályázat alapján lehet kinevezni.

## ÜZEMEK

**A szegedi szivattyútelepek átszerelése.** Szegeden a legutóbbi esőzések alkalmával a közcatornahálózat nem volt képes a nagy víztömeget a kellő időre levezetni és ennek következtében számos pinceelárasztás történt. A megéjtett helyszíni vizsgálat eredményeképpen a kereskedelemügyi miniszter leiratot intézett Szeged város hatóságához, melyben először is sürgősen elrendeli az eliszaposodott főcsatornák kitisztítását, egyúttal pedig utasítja a várost, hogy lehetőleg az összes szivattyútelepeket villamos gépekkel szereltesse fel a mostani gőzüzemi gépek helyett, mert az utóbbiak nem elég biztonságosak.

**Budafok nem háríthatja át a telektulajdonosokra a vízmű-kibővítés költségeit.** Budafok város képviselőtestülete legutóbb szabályrendeletet alkotott, amely szerint a vízmű kibővítésére fordított összeg kétharmadát az ingatlanulajdonosokra hárítja át a város. Fellebbezések folytán Pest megye kiskülföldi elutasította a város vízvezeték-szabályrendeletét, mert az ingatlanulajdonosok megterhelését súlyosnak találta. A vármegye tervezete szerint az ingatlanulajdonosok az ingatlanuk nagysága szerint arányosan fogják viselni a vízdíjakat és járulékokat.

**Hetvenöt éves a gázgyár.** A fővárosi gázgyár most ünnepli 75 éves fennállása jubileumát. Az üzem vezetése mindenkor lépést tartott a haladó kör követelményeivel.

**Karcag bérbeadta villanytelepét.** Az erre vonatkozó szerződést a kereskedelemügyi miniszter most hagyta jóvá. A város a karcagi Hungária részvénytársasággal kötötte meg a szerződést és a bérletől a koncesszió ellenében nagyobb megváltási összeget kap. Ezenkívül még az az előnye is lesz a városnak a szerződésből, hogy éjjel-nappal világításhoz jut.

**Közüzem alkalmazottja nem kaphat a közüzem iparával azonos iparra szóló iparigazolványt.** Sokat panaszkodtak az egyes ipari szakmák, hogy a közüzemek kijátszák az ipartörvénynek a kézművesipar érdekeit védő rendelkezéseit. A közüzemek ugyanis sok esetben nem rendelkeznek a gyárszerűség feltételeivel s ilyképpen nem gyakorolhatnak ipart. Hogy mégis megszerezzék az iparüzés lehetőségeit, valamelyik alkalmazottjukkal iparigazolványt váltatnak, az iparüzést azonban továbbra is a maguk számára folytatják. A közüzemek ipargyakorlásának ez a módja állítólag sok munkaalkalomtól fosztotta meg az iparosságot, amelynek tiltakozására a kereskedelemügyi miniszter most rendelkezéssel orvosolta ezt a sérelmes helyzetet. A rendelet 161.652. szám alatt jelent meg és kimondja, hogy közszempontból súlyos sérelmet okozhat, ha valamely közüzem alkalmazottja olyan ipart gyakorol, amely a közüzem iparával azonos vagy annak céljait szolgálja, mert az alkalmazott iparüzése a közüzem kiterjesztéséhez vezet. Ennek megelőzésére és a közérdek megóvása érdekében a kereskedelemügyi miniszter elrendeli, hogy a közüzemi alkalmazottak az őket alkalmazó közüzem üzletkörébe vágó, annak céljait szolgáló, azzal kapcsolatos vagy annak kiterjesztését jelentő iparüzésre iparjogosítványt nem kaphatnak. Ha az iparhatóság megállapítása szerint valamely közüzem alkalmazottja a közüzem üzletkörébe vágó ipart gyakorol, az iparhatóságnak kötelessége, hogy erről az ügyiratok bemutatása mellett a kereskedelemügyi miniszterhez jelentést tegyen.

A SZERKESZTÉSÉRT ÉS KIADÁSÉRT

VÁRHIDY LAJOS,

a Magyar Városok Országos Kongresszusának igazgatója  
felelős

## VÁROSOK FIGYELMÉBE!

VÁROSI INTÉZMÉNYEK, KÓRHÁZAK, INTERNÁTUSOK, SZERETETHÁZAK felszerelése egyszerű, de izléses és tartós vasbútorokkal; városi parkokba, sétányokra, gyermekjátsszóterekre padok, székek, hintapadok beszerzése LEGERŐSEBB kivitelben és LEGOLCSÓBBAN csakis

## PROHÁSZKA JÁNOS

szabadalmazott vas-, acél-, rézbútorok és sodronyágybetétek gyaránál eszközölhető.

**BUDAPEST,  
VI., GRÓF ZICHY JENŐ-U. 46.**

Városi tisztviselőknek nagy kedvezmény.

Budapest Székesfőváros Közműveiben  
üzemben levő

## GŐZTURBINÁK, GŐZGÉPEK, GŐZKAZÁNOK ÉS DIESEL-MÓTOROK

legnagyobb része, köztük a kelenföldi elektromos telep 3 darab egyenként 37.000 HP gőzturbinája és a székesfővárosi vízművek 17 darab Diesel-motorja 9000 HP összes teljesítmény:

nyel,

a

**LÁNG L.**

GÉPGYÁR R.-T., BUDAPEST  
gyártmánya.

A legjobb patkányirtószer az emberre és állatra teljesen ártalmatlan

## VIRUSYL

Egyedüli szer, amely használatra teljesen kész, használatbavételkor azonnal kirakható. Nem kell beáztatni, felkenni, apró adagokra osztani vagy kanalizálni, mert a kész golyócskák a tartódobozból emberi kéz érintése nélkül kiszórhatók.

Növényi és állati eredetű anyagoknak tiszta zsírban való kisütésével készül, tehát akár növényi, akár állati táplálkozást megszokott patkány irtására egyformán alkalmas.

Olyan íze és szaga van, hogy a patkány már messziről legkedvencebb táplálékát érzi meg benne. Ezért még ha más tápláléka van is, azt otthagya és a VIRUSYL-t, mint kedvenc csemegéjét fogyasztja el. Az összes irtószernek közül csak a VIRUSYL van ilyen módon ízesítve.

Az összes tudományos és gyakorlati intézmények tanúsítják, hogy egyenlő mennyiségű, különböző patkányirtószernek felhasználása esetén a Virusyl ölőhatása és tartóssága a legnagyobb.

A gyakorlatban évtizedek óta annyira bevált, hogy sem alakját, sem összetételét változtatni nem kellett, ellentétben más készítményekkel, amelyek vagy csak alkalmi készítmények, vagy pedig csak igen rövid idő óta vannak forgalomban.

A VIRUSYL-t gyártó vállalatnak évtizedes gyakorlata van az általános kötelező patkányirtások gyakorlati keresztülvételében is és vállalja teljes felelősség mellett

## EGÉSZ VÁROSOK PATKÁNYIRTÁSÁT

sokszorosán kipróbált és főkéletesen bevált módszere alapján

Gyártási hely és főlerakat:

**„IBISZ” VEGYÉSZETI GYÁR  
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-UTCA 31. SZÁM**

IRODA: VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 14. GYÁR: X., GYÖMRŐI-ÚT 63. SZ.  
**MAGYAR KERAMIAI GYÁR R.-T.**  
TELEFON: JÓZSEF 320-45  
GYÁRT: keramiköveket és lapokat, klinkerköveket és lapokat, utak-, járdák-, belső helyiségek- és pillérekhez. Chamotte-, dinas- és saválló téglát és habarcsot. Vállal útburkolásokat. Különféle falitéglat.

**ZAWADIL E. MENETJEGYGYÁR R.-T.**  
BUDAPEST, IV., KIRÁLYI PÁL-U. 5/7.  
TELEFON AUT.: 893-01 SZÁM

Jutányosan készít:  
vám-, helypénz-, fürdő-, autóbusz- és mozibelépőjegyeket.

## SZÁLLÍTUNK

**Városok, községek stb. részére:** Autobuszokat, tűzoltó-, seprő- és öntözőautókat, utépítőgépeket, lakó-, vízfordó- és öntözőkoecákat. **Tendloff-Dittrich**-féle armaturákat, szivattyúkat, **tűzoltósági** és közegészségi szereket, köztisztasági eszközöket, valamint vízvezetéki öntöttvascsöveket.

**Középületek (iskolák, kórházak, lakóházak stb.) részére:** a hazai olcsóbb barnaszennelkel való tüzelésre legalkalmasabbnak bizonyult

„Jobbágy-féle folytonégőkályhákat.”

Felvilágosítással és árajánlattal szívesen szolgálunk.

**MAGYAR KIR. ÁLLAMI VAS-, ACÉL- ÉS GÉPGYÁR**  
BUDAPEST, X., KÖBÁNYAL-ÚT 21. SZÁM.